

Kartlegging av konsekvenser av ny uførepensjon i offentlig sektor

Erfaringer per juni 2017

Rapport 2017 – 01

15.08.2017



Innhold

Sammendrag og konklusjoner	3
1 Bakgrunn og oppdrag	5
2 Kort om ny uførepensjon i kommunal tjenstepensjon	6
3 Kjennetegn ved nye uføre i 2014, 2015 og 2016	7
4 Erfaringer med etteroppgjøret for 2015	12
4.1 Innledning	12
4.2 Generelle erfaringer med etteroppgjøret	12
4.2.1 KLP	12
4.2.2 Statens pensjonskasse	17
4.3 Hvor mange uføre har blitt påvirket av etteroppgjøret	18
4.3.1 KLP	18
4.3.2 Statens pensjonskasse	20
5 Har uførepensjonistene tilpasset seg nye inntektsavkortningsregler?	21
6 Effekter av endret alder for overgang fra uføre- til alderspensjon	22
7 Omregning av uførepensjon når pensjonen ikke lenger har status som konvertert	24
7.1 Innledning	24
7.2 Tilfeller der uførepensjonen ikke lenger skal være konvertert	25
7.3 Uførepensjonisten mottok arbeidsavklaringspenger før 01.01.2015	26
7.3.1 Pensjonisten innvilges uføretrygd i folketrygden etter 01.01.2015	26
7.3.2 Bortfall av arbeidsavklaringspenger	27
7.3.3 Pensjonisten hadde arbeidsavklaringspenger i kombinasjon med uførepensjon fra folketrygden, og fikk etter 01.01.2015 erstattet arbeidsavklaringspengene med uføretrygd	27
7.3.4 Pensjonisten hadde arbeidsavklaringspenger i kombinasjon med uførepensjon fra folketrygden, og mistet etter 01.01.2015 retten til arbeidsavklaringspenger uten å få økt uføretrygd	27
7.3.5 Pensjonisten får innvilget etterlattepensjon fra folketrygden i tillegg til arbeidsavklaringspenger	27
7.3.6 Pensjonisten mottok foreldrepenger før 01.01.2015 og arbeidsavklaringspengene har blitt stanset på grunn av dette	28
7.4 Uførepensjonisten mottok uførepensjon fra folketrygden før 01.01.2015	28

7.4.1	Det skjer kun en endring i uføregrad	28
7.4.2	Uførepensjonisten får gjenlevendetillegg i folketrygd.....	28
7.4.3	Bortfall av uføretrygd fra folketrygden	29
7.4.4	Pensjonisten hadde gradert uførepensjon i folketrygden før 01.01.2015 og har etter dette fått innvilget arbeidsavklaringspenger	29
7.4.5	Pensjonisten hadde gradert uførepensjon i folketrygden før 01.01.2015, og fikk midlertidige arbeidsavklaringspenger etter 31.12.14 i påvente av at graden på uføretrygden blir økt (såkalte AAP i ventetid)	29
7.5	Uførepensjonisten hadde <i>ikke</i> ytelse fra folketrygden før 01.01.2015	29
7.5.1	Uførepensjonisten blir innvilget arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden.	30
7.5.2	Uførepensjonisten får økt uføregrad, men får ikke rett til ytelse fra folketrygden.....	30
7.5.3	Uførepensjonisten blir innvilget etterlattepensjon fra folketrygden	30
8	Lavt beregningsgrunnlag i folketrygden på grunn av delvis uførhet	31
8.1	Innledning.....	31
8.2	Uheldige terskeeffekter for delvis uføre før 01.01.2015.....	32
8.3	Hvor mange har blitt påvirket	32
8.4	Reglene endret for delvis uføre per 01.01.2015	34
9	Konsekvenser for nye uføre etter 01.01.2015 med særaldersgrense	36
9.1	Innledning.....	36
9.2	Forskrift om samordning for uførepensjonister med særaldersgrense som var uføre før 01.01.2015.....	36
9.3	Samordning for nye uførepensjonister med særaldersgrense etter 01.01.2015.....	38
9.4	Nærmere om hvorvidt særskilte samordningsfordeler i gammelt regelverk skal videreføres	40
10	Eventuelle utilsiktede, urimelige, uhensiktsmessige, eller andre effekter av de nye reglene som har dukket opp det siste året	42
10.1	Tilpasning til 20 %-regelen	42
10.2	Inntektsgrense og karriereutvikling.....	42
11	Uføre med oppsatt pensjonsrett.....	44
11.1	Innledning.....	44
11.2	Samordning av privat uførepensjon og oppsatt offentlig tjenstepensjon	44
11.3	Oppsatt uførepensjon utbetales kun ved samtidig uføretrygd.....	45

Sammendrag og konklusjoner

Det ble innført en ny uføreordning i folketrygden og i offentlig sektor 01.01.2015. Pensjonskontoret har gitt Actecan i oppdrag å kartlegge hvilke konsekvenser denne uførereformen, herunder overgangen til ny ordning, har hatt for medlemmer av kommunale tjenstepensjonsordninger. I denne rapporten presenteres resultater av en kartleggingsrunde foretatt våren 2017, og bygger i stor grad på informasjon innhentet fra KLP og Statens pensjonskasse (SPK).

Statistikk innhentet fra KLP viser at antall nye midlertidige og varige uførepensjonister i KLP økte fra i overkant av 3 000 i 2014, som var det siste året med den gamle uførepensjonsordningen, til om lag 4 500 i 2015. I 2016 gikk antallet nye uførepensjonister noe ned igjen, til i underkant av 4 000. De nye uførepensjonistene fordelte seg om lag likt i alle de tre årene med hensyn til alder på uføretidspunktet, utbetalingsgrad, gjennomsnittlig stillingsandel og lønn før uførhet. Det har imidlertid vært en markant økning i andelen nye uføre som får innvilget uførepensjon med 100 prosent uføregrad etter uførereformen.

I forbindelse med uførereformen er det innført nye regler for avkortning av uførepensjon mot arbeidsinntekt, der det blant annet i større grad enn tidligere legges opp til at pensjonisten selv er ansvarlig for løpende å rapportere korrekt inntekt. Det er også innført såkalte etteroppgjør, der pensjonsleverandørene, når likningsoppgjørene er ferdigstilt, skal kontrollere om uførepensjonistene har fått for mye eller for lite utbetalt i et gitt år.

Det første etteroppgjøret etter reformen er nå gjennomført for 2015. KLP og SPK rapporterer at det særlig er tre problemstillinger som har aktuelle i forbindelse med etteroppgjøret; inntektsgrensen, hvilke inntekter som skal ligge til grunn for etteroppgjøret og behandlingen av 80 prosent-regelen (en ny regel som sier at dersom inntekten i et gitt år er større enn 80 prosent av tidligere inntekt, så skal hele uførepensjonen avkortes, det vil si at den ikke skal utbetales).

Tall fra KLP viser at henholdsvis 8,0 og 11,6 prosent av uførepensjonistene i fellesordningen for kommuner og fylkeskommuner og i sykepleierordningen fikk et negativt etteroppgjør i 2015. Tilsvarende andel i SPK var 11,3 prosent. Et negativt etteroppgjør vil si at de fikk krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt uførepensjon. Til sammenlikning var det henholdsvis 4,3 og 6,5 prosent som fikk positivt etteroppgjør (etterbetaling av for lite utbetalt pensjon) i de to ordningene i KLP, og 3,6 prosent i SPK. De gjennomsnittlige kravene om tilbakebetaling i fellesordningen og sykepleierordningen var på henholdsvis om lag 7 000 og 7 600 kroner. I henholdsvis KLP og SPK fikk om lag 80 og 87 prosent av de som fikk krav om tilbakebetaling et krav som var lavere enn 10 000 kroner.

En annen endring i forbindelse med uførereformen var at alderen for overgang fra uføre- til alderspensjon for medlemmer med ordinær aldersgrense, 70 år, ble senket fra 70 til 67 år. Samtidig får slike medlemmer nå medregnet opptjeningstid fra uføretidspunktet til 67 år, mot tidligere 70 år. Tall fra KLP viser at om lag halvparten av alle aktive medlemmer i

fellesordningen over 37,5 år i KLP per 01.01.2015, det vil si medlemmer som ikke mottok uføre- eller alderspensjon, vil få lavere alderspensjon dersom de blir uføre.

De som mottok uførepensjon fra en kommunal tjenstepensjonsordning ved overgangen til ny ordning 01.01.2015, fikk i utgangspunktet beholde den samme ytelsen fra tjenstepensjonsordningen. I visse situasjoner skal imidlertid disse likevel få beregnet uførepensjonen etter det nye regelverket, noe som i mange tilfeller vil føre til at de får en lavere uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen enn tidligere. I rapporten gjennomgås ulike tilfeller der slike konverterte uførepensjoner skal omregnes etter nytt regelverk.

Samtidig med at det ble innført en ny uførepensjonsordning i offentlig sektor, ble det innført en ny uføretrygd i folketrygden. I motsetning til før uførereformen, skal disse to uføreytelsene ikke ses i sammenheng. Ny uføretrygd fra folketrygden skal beregnes ut fra lønnsinntekt like før uføretidspunktet. Dette har ført til at delvis uføre, som ikke får en ytelse fra folketrygden, men som har lav lønnsinntekt på grunn av uførheten, og som senere får rett på uføretrygd vil få denne ytelsen beregnet ut fra et lavt inntektsgrunnlag. I gammel uføreordning i offentlig sektor kompenserte tjenstepensjonsordningen for slike effekter.

I rapporten er det gjort et anslag på hvor stor andel av de som etter 01.01.2015 har fått økt uføregraden i KLP slik at de har fått rett på uføretrygd, som kan ha fått lav samlet pensjon på grunn av disse reglene. Arbeids- og sosialdepartementet har for øvrig i 2017 bestemt at delvis uføre per 01.01.2015, som har fått eller får lav pensjon på grunn av denne omleggingen skal få et tillegg i uførepensjonen fra tjenstepensjonsordningen som kompenserer for dette tapet. For nye uføre er det derimot ikke foreslått å innføre slike regler.

Et stort antall uførepensjonister med særaldersgrense har etter uførereformen opplevd å få en stor nedgang i ytelsen fra den kommunale tjenstepensjonsordningen når de har gått fra uføre- til alderspensjon ved aldersgrensen. Dette skyldes reglene for samordning av alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen og uføretrygden i folketrygden. For de fleste av de som var uføre per 01.01.2015, har departementet i etterkant av reformen fastsatt særskilte regler som innebærer at de ikke skal få en slik nedgang. For nye uføre etter 01.01.2015 som har særaldersgrense er det imidlertid ikke fastsatt slike lempende regler. Det er innhentet informasjon fra KLP som viser at så godt som *alle* nye uføre med særaldersgrense som har rukket å gå fra uføre- til alderspensjon har fått en nedgang i ytelsen fra KLP.

I rapporten beskrives videre hvordan uførepensjonister som får uførepensjon fra en oppsatt rettighet i en kommunal pensjonsordning, det vil si en rettighet en person har fått med seg når vedkommende sluttet i offentlig sektor, nå kan få denne ytelsen samordnet med pensjon fra en uførepensjonsordning i privat sektor. Oppsatte uførepensjoner utbetales kun dersom en person er innvilget uføretrygd fra folketrygden. Det med andre ord strengere krav for å få uførepensjon dersom denne kommer fra en oppsatt pensjonsrett.

1 Bakgrunn og oppdrag

Det ble innført en ny uførepensjonsordning i offentlig sektor 01.01.2015. Den nye ordningen skiller seg fra den gamle blant annet med hensyn til hvordan pensjonen beregnes, hvordan uførepensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt, og hvor stor uføregrad medlemmet må ha for å ha rett til uførepensjon. De som mottok uførepensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning 31.12.2014, fikk pensjonen omregnet (konvertert) til det nye regelverket, men slik at de fikk beholde en ytelse på samme nivå som før.

Tariffpartene i kommunal sektor har bedt Pensjonskontoret følge med på konsekvenser av omleggingen av uførepensjonsordningen. I forbindelse med tariffoppgjøret i kommunal sektor våren 2014, ble blant annet følgende tatt inn i Riksmeklerens protokoll av 26.05.2014:

*"d) Vedrørende de nye uførepensjonsreglene
Styret for Pensjonskontoret bør følge nøye med på situasjonen for uføre ved overgang til nye regler. Dette bør gjelde både de som er uføre på overgangstidspunktet, og nye uføretilfeller etter at nye regler er trådt i kraft".*

Actecan gjennomførte høsten 2015 en kartlegging av ulike konsekvenser av denne uførefor reformen for medlemmer av kommunale tjenstepensjonsordninger på oppdrag for Pensjonskontoret. Kartleggingen, som hadde hovedvekt på effekter for uførepensjonister som fikk pensjonen konvertert 01.01.2015, ble presentert i et notat til Pensjonskontoret datert 13.10.2015 og et tilleggsnotat datert 24.11.2015.

Pensjonskontoret har nå gitt Actecan i oppdrag å følge opp kartleggingen fra 2015, og denne rapporten presenterer resultatene av en ny kartleggingsrunde foretatt våren 2017. Rapporten viser blant annet resultater fra det første etteroppgjøret som er gjennomført for inntektsåret 2015.

Det er i forbindelse med utarbeidelsen av denne rapporten innhentet informasjon og data fra KLP og Statens pensjonskasse (SPK). Eventuelle tolkninger av innhentede data og/eller informasjon står for Actecans regning.

Arbeids- og sosialdepartementet sendte 21.11.2016 på høring et forslag til endringer i forskrift om overgangsregler for uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning som er innvilget med virkningstidspunkt før 01.01.2016. Høringsfristen var 06.01.2017, og departementet har etter dette gjort endringer i den aktuelle forskriften som i det alt vesentlige er tråd med forslagene i høringen. Actecan har vurdert ulike sider ved disse endringene i rapporten.

2 Kort om ny uførepensjon i kommunal tjenstepensjon

Uførepensjon i kommunal tjenstepensjon beregnes fra og med 01.01.2015 med utgangspunkt i inntekten på uføretidspunktet. Pensjonen beregnes som:

- 3 prosent av tidligere lønn opp til 12 G¹
- Pluss 66 prosent av tidligere lønn mellom 6 og 12 G i tillegg
- Pluss et kronetillegg på 0,25 G, likevel maksimalt 6 prosent av tidligere lønn

Sammen med den nye uføretrygden fra folketrygden, som gir en ytelse på 66 prosent av tidligere inntekt opp til 6 G, gir dette gir en kompensasjonsgrad i forhold til lønn på over 70 prosent for lønn opp til 12 G.

Uførepensjonister som forsørger barn under 18 år får et barnetillegg i tjenstepensjonen på 4 prosent av tidligere lønn for hvert barn, likevel maksimalt 12 prosent av tidligere lønn.

Uførepensjon gis delvis for uføregrader ned til 20 prosent uførhet. Den kommunale tjenstepensjonsordningen dekker opp for manglende utbetaling av uføretrygd fra folketrygden ved uføregrader under 50 prosent.

Reglene for avkortning av uførepensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning ved arbeidsinntekt er i hovedsak lik reglene i folketrygden som gjelder fra 2015. Det vil si at pensjonen avkortes ved inntekter over en individuelt fastsatt inntektsgrense. Inntektsgrensen tilsvarer inntekten uførepensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten. Hvis uførepensjonisten mottar uføretrygd fra folketrygden økes inntektsgrensen med 40 prosent av G. Eventuelt barnetillegg avkortes forholdsmessig like mye som uførepensjonen blir avkortet.

Uførepensjonisten må selv melde inn forventet inntekt til tjenstepensjonsleverandøren. Leverandøren vil foreta et etteroppgjør hver gang likningen for et inntektsår er klar. Har uførepensjonisten meldt inn en annen arbeidsinntekt enn inntekten vedkommende faktisk mottok, vil vedkommende enten få utbetalt det som har blitt for lite utbetalt i uføretrygd, eller få krav om tilbakebetaling dersom det har blitt utbetalt for mye.

Personer som blir uføre mens de arbeider i det offentlige opptjener rett til alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen som om de hadde fortsatt i arbeid frem til de går over på alderspensjon ved aldersgrensen, eventuelt ved 67 år dersom aldersgrensen er 70 år. Uføres alderspensjon fra den kommunale tjenstepensjonsordningen skal levealdersjusteres på samme måte som for andre alderspensjonsmottakere. Det vil si at ufores alderspensjon fra kommunal tjenstepensjon ikke skjermes mot levealdersjustering slik alderspensjon fra folketrygden blir.

¹ G = Folketrygdens grunnbeløp. G er 93 634 kroner per 01.05.2017.

3 Kjennetegn ved nye uføre i 2014, 2015 og 2016

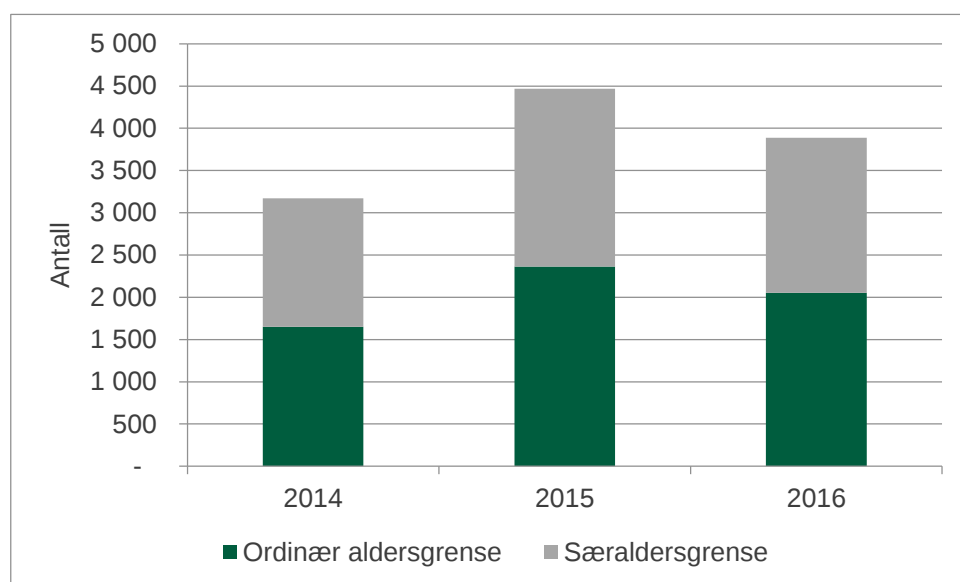
Actecan har innhentet statistikk fra KLP for nye uførepensjonister i 2014, 2015 og 2016. 2014 var det siste året før det nye uføreregelverket trådte i kraft. De kommunale tjenstepensjonsordningene skiller mellom midlertidig uførepensjon og uførepensjon, der uførepensjon regnes som en varig ytelse. I folketrygden går det tilsvarende skillet mellom arbeidsavklaringspenger og uføretrygd.

For personer som får en uføreytelse fra folketrygden samtidig som de får en uføreytelse fra kommunal tjenstepensjon, er regelen er at midlertidig uførepensjon utbetales til personer som får arbeidsavklaringspenger fra NAV, mens uførepensjon utbetales til personer som får uføretrygd. I figurene i dette kapitlet skilles det ikke mellom midlertidig uførepensjon og uførepensjon fra KLP.

Figur 1 viser antall nye uførepensjonister i KLPs fellesordning for kommuner og fylkeskommuner og i pensjonsordningen for sykepleiere. Figuren viser at antall nye uførepensjonister i KLP steg med nesten 50 prosent fra 2014 til 2015, fra i overkant av 3 000 til nærmere 4 500. I 2016 gikk antallet nye uførepensjonister noe ned igjen. I følge KLP skyldes deler av veksten fra 2014 til 2015 at KLP fikk tilflyttet en del nye kunder i løpet av 2014. Denne tilflyttingen kan imidlertid ikke forklare hele den observerte veksten.

Andelen av nye uførepensjonister som har hatt særaldersgrense har i alle de tre årene ligget rett i underkant av 50 prosent.

Figur 1 Nye uførepensjonister i 2014, 2015 og 2016

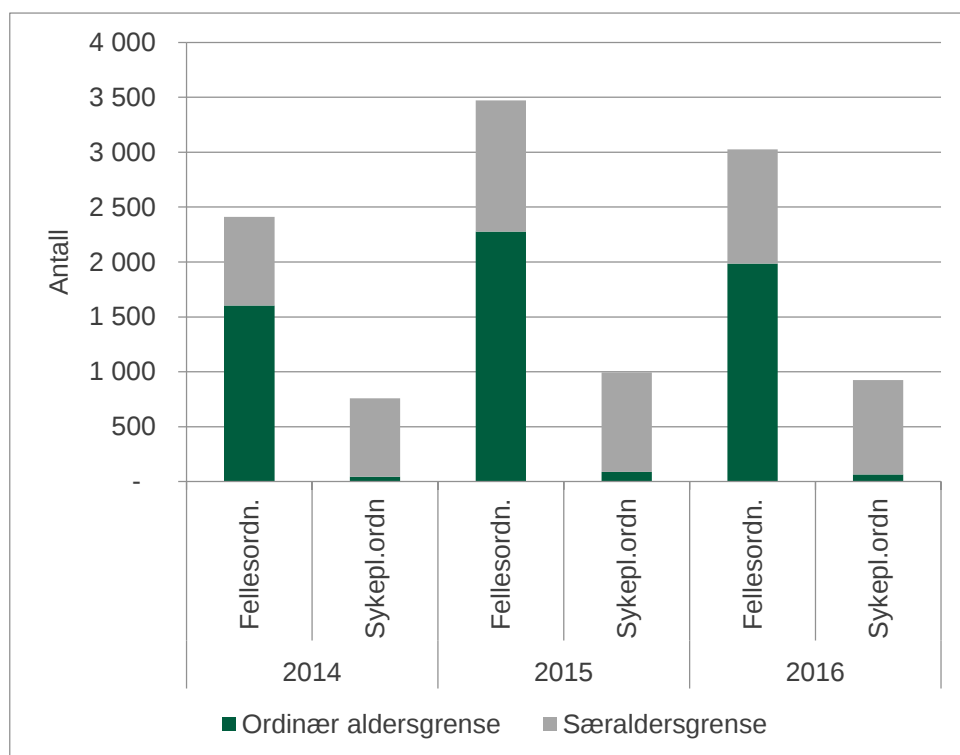


Kilde: KLP (sykepleierordningen og fellesordningen for kommuner og bedrifter)

Veksten i antall nye uføre fra 2014 til 2015 kom som vist i Figur 2 både i fellesordningen for kommuner og bedrifter og i sykepleierordningen. Den var imidlertid noe sterkere i fellesordningen, med 44 prosent, enn i sykepleierordningen, der veksten var på 33 prosent.

Samtidig var også reduksjonen fra 2015 til 2016 noe sterkere i fellesordningen, med 13 prosent, mot 7 prosent reduksjon i sykepleierordningen.

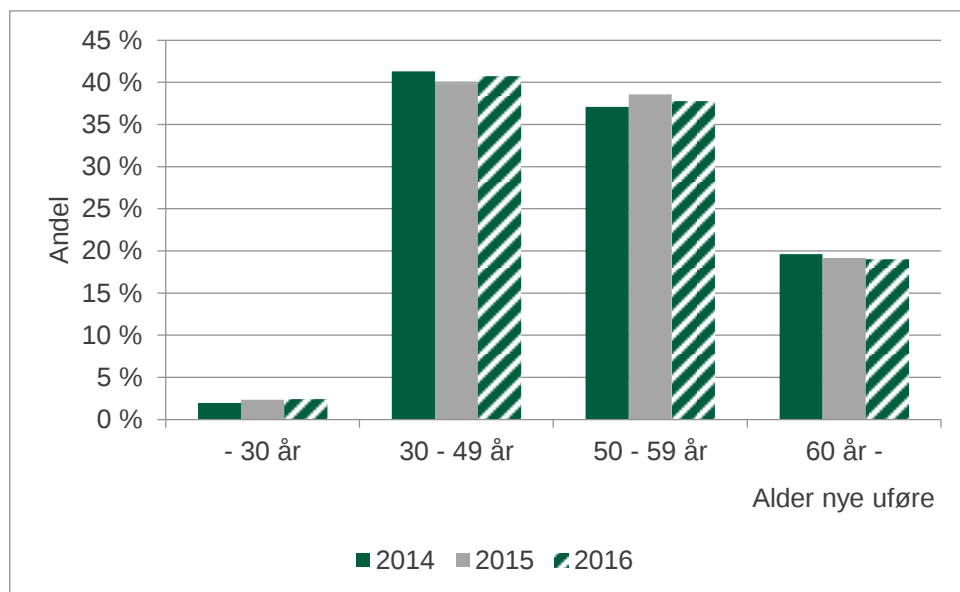
Figur 2 Nye uførepensjonister i fellesordningen og sykepleierordningen i 2014, 2015 og 2016



Kilde: KLP

Figur 3 viser aldersfordelingen for nye uføre i årene 2014, 2015 og 2016. Det har som figuren vært lite endringer fra år til år. I alle de tre årene har om lag 40 prosent av de nye uførepensjonistene vært mellom 30 og 50 år. Ytterligere 40 og 20 prosent har vært i henholdsvis 50- og 60-årene. Kun om lag 2 prosent har vært yngre enn 30 år.

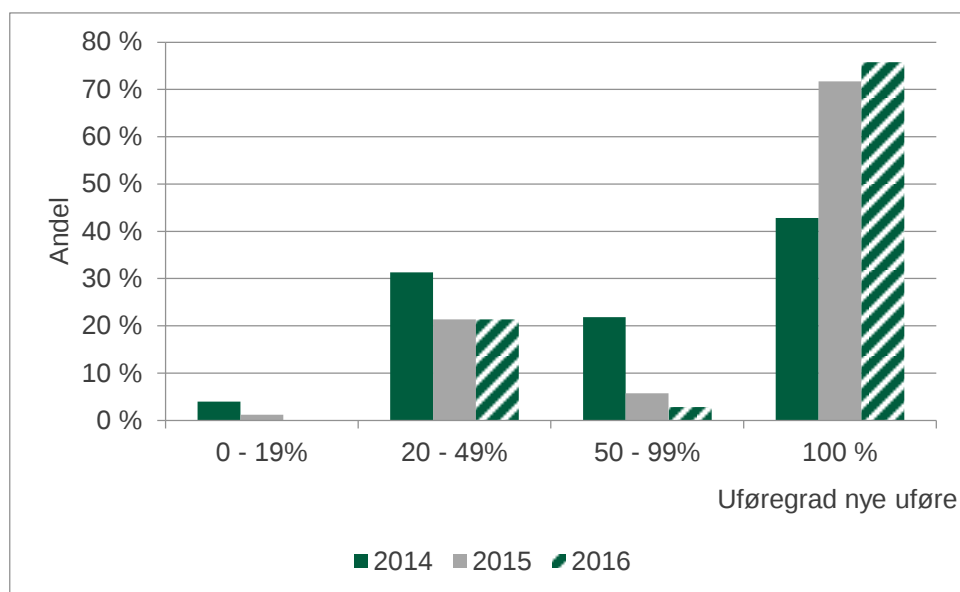
Figur 3 Alder nye uførepensjonister i 2014, 2015 og 2016



Kilde: KLP (sykepleierordningen og fellesordningen for kommuner og bedrifter)

Figur 4 viser uføregrader for nye uførepensjonister før og etter uførereformen. Uføregraden beregnes ved at inntektsevnen før uførhet sammenliknes med inntektsevnen etter uførhet. Figuren viser at det er langt flere som får innvilget pensjon med 100 prosent uføregrad etter 01.01.2015. KLP opplyser at de har erfart at uføregraden settes høyere enn tidligere for de som får innvilget arbeidsavklaringspenger, det vil si de som får innvilget midlertidig uførepensjon fra KLP. Et klart flertall av de nye uførepensjonistene får midlertidig uførepensjon. Det er kun en forholdsvis liten andel som får varig uførepensjon som første uføreytelse.

Figur 4 Uføregrad nye uførepensjonister i 2014, 2015 og 2016



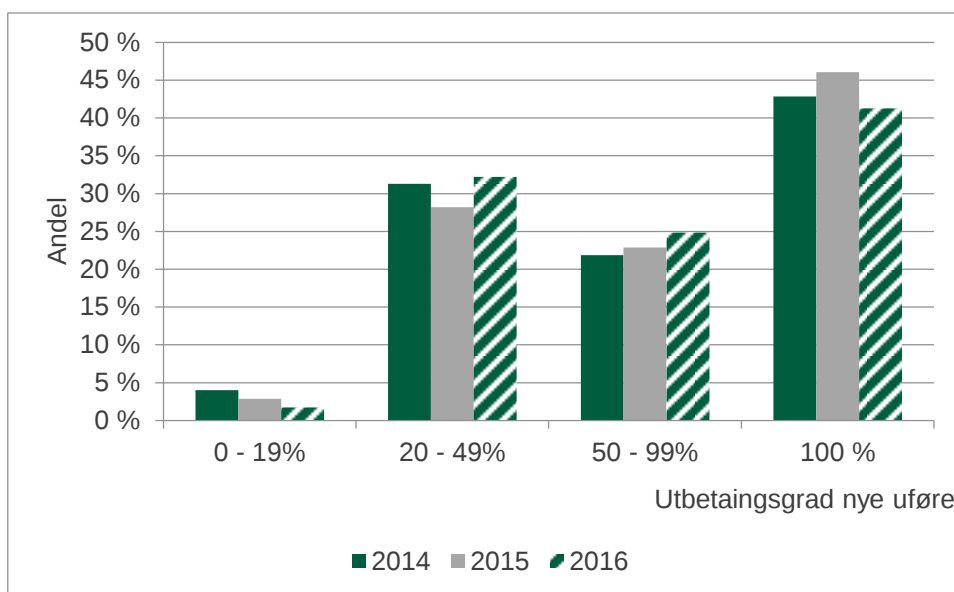
Kilde: KLP (sykepleierordningen og fellesordningen for kommuner og bedrifter)

Etter uførereformen skal uførepensjonen avkortes dersom uførepensjonisten har en inntekt som er høyere enn en inntektsgrense som blir fastsatt ved utbetaling av pensjonen. Inntektsgrensen er den maksimale inntekten pensjonisten kan ha uten at pensjonen skal reduseres. Utbetalingsgrad er et mål på den graden pensjonen *utbetales* med. Uførepensjonister som har fått inntektsavkorting vil ha en utbetalingsgrad som er lavere enn uføregraden.

Før uførereformen ble det ikke skilt mellom uføregrad og utbetalingsgrad. I Figur 5 vises utbetalingsgraden til nye uførepensjonister i 2014, 2015 og 2016. For 2014 er fordelingen av utbetalingsgrader identisk med fordelingen av uføregrader i Figur 4.

Figur 5 viser at det er langt mindre forskjell mellom utbetalingsgrad for nye uførepensjonister før og etter uførereformen enn forskjellen mellom uføregrad som vist i Figur 4. Ifølge KLP skyldes dette som nevnt over først og fremst en økning andelen med høye uføregrader blant nye personer som får innvilget arbeidsavklaringspenger.

Figur 5 Utbetalingsgrad nye uførepensjonister i 2014, 2015 og 2016

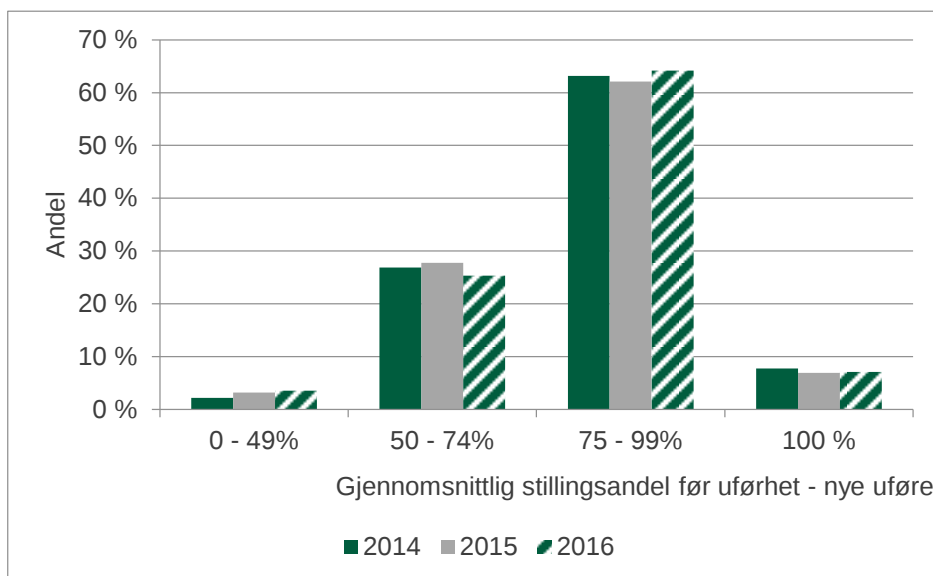


Kilde: KLP (sykepleierordningen og fellesordningen for kommuner og bedrifter)

Gjennomsnittlig stillingsandel er et mål for om de nye uførepensjonistene har jobbet heltid eller deltid. Hovedregelen er at pensjonen skal beregnes på grunnlag av stillingsprosenten den nye uførepensjonisten hadde på uføretidspunktet. Dersom gjennomsnittet av tidligere stillingsprosent er høyere enn stillingsprosenten på uføretidspunktet skal imidlertid pensjonen beregnet etter denne gjennomsnittlige stillingsprosenten. Ved beregning av gjennomsnittlig stillingsprosent, medregnes også fremtidig medlemstid ut fra stillingsprosenten uførepensjonisten har på uføretidspunktet og frem til aldersgrensen. Dersom samlet medlemstid er lengre enn 30 år, ses det bort fra tiden som har lavest stillingsprosent i årene som overstiger 30 år.

Figur 6 viser at de aller fleste uførepensjonistene har lavere gjennomsnittlig stillingsandel enn 100 prosent. I overkant av 60 prosent av de nye pensjonistene har en gjennomsnittlig stillingsandel på mellom 75 og 100 prosent. Videre har om lag 25 prosent en gjennomsnittlig stillingsandel på mellom 50 og 75 prosent.

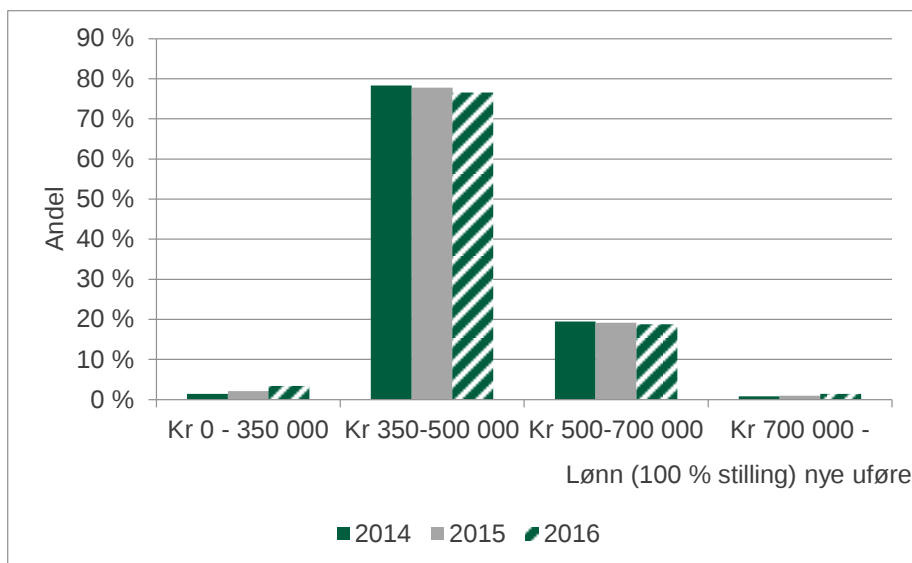
Figur 6 Gjennomsnittlig stillingsandel nye uførepensjonister i 2014, 2015 og 2016



Kilde: KLP (sykepleierordningen og fellesordningen for kommuner og bedrifter)

Nærmere 4 av 5 nye uførepensjonister har et inntektsnivå (i full stilling) på mellom 350 000 og 500 000 kroner. De aller fleste av de øvrige nye uførepensjonistene har et inntektsnivå på mellom 500 000 og 700 000 kroner. Figur 7 viser at det også når det gjelder lønnsnivå har vært små forskjeller i de tre årene.

Figur 7 Lønn (100 % stilling) nye uførepensjonister i 2014, 2015 og 2016



Kilde: KLP (sykepleierordningen og fellesordningen for kommuner og bedrifter)

4 Erfaringer med etteroppgjøret for 2015

4.1 Innledning

I henhold til § 8-4 i Vedtekter om tjenestepensjonsordning – TPO i Hovedtariffavtalen i KS-området skal det foretas et *etteroppgjør* dersom et medlem har fått for mye eller for lite uførepensjon på grunn av at KLP har hatt feil inntektsopplysninger. Etteroppgjør skal også gjennomføres i SPK og andre offentlige tjenestepensjonsordninger.

I den nevnte bestemmelsen i TPO står det blant annet:

«Et medlem som mottar pensjon, plikter å underrette forsikringsgiveren om endringer i forhold som kan være avgjørende for om medlemmet fortsatt har rett til ytelsen. Medlemmet skal opplyse om forventet inntekt og om endringer i inntekten. Dersom medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye pensjon, skal det foretas et etteroppgjør. Dersom det er utbetalt for lite, skal differansen etterbetales som et engangsbeløp. For mye utbetalt uførepensjon kan inndrives uten hensyn til skyld og kan avregnes ved å trekke i framtidige utbetalinger av uførepensjon og alderspensjon fra forsikringsgiveren.»

Arbeids- og sosialdepartementet har fastsatt forskrift om reduksjon av uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenestepensjonsordning på grunn av inntekt og om etteroppgjør. Forskriften gjelder i utgangspunktet for uførepensjon fra de lovfestede offentlige tjenestepensjonsordningene i SPK, apotekerpensjonsordningen og sykepleierordningen, men Actecan legger til grunn at også de øvrige offentlige tjenestepensjonsordningene følger forskriften.

I den nevnte forskriften er det bestemt at pensjonsleverandørene i et etteroppgjør kan unnlate å kreve tilbakebetaling av for mye utbetalt uførepensjon dersom beløpet er mindre enn ett rettsgebyr. Rettsgebyret utgjør 1 049 kroner fra 01.01.2017. Tilsvarende kan pensjonsinnretningene unnlate å etterbetale for lite utbetalt uførepensjon i et etteroppgjør dersom beløpet er lavere enn 25 prosent av rettsgebyret. Både KLP og SPK har opplyst at de har benyttet disse minstegrensene i forbindelse med etteroppgjøret for 2015.

Det første etteroppgjøret som er gjennomført etter innføringen av ny uførepensjon gjelder inntektsåret 2015. Actecan har innhentet informasjon fra KLP og SPK om deres erfaringer med dette første etteroppgjøret, herunder også hvilken informasjon pensjonsleverandørene har gitt til uførepensjonistene.

4.2 Generelle erfaringer med etteroppgjøret

4.2.1 KLP

KLP tar til orde for at pensjonsleverandørene burde få tilgang til informasjon i A-ordningen for å kunne forbedre pensjonsberegningene og for å forenkle etteroppgjørene. A-ordningen er en sentralisert rapportering av lønns- og ansettelsesforhold som ble innført i 2015.

Rapportering av lønns- og ansettelsesforhold til Skatteetaten, NAV og Statistisk sentralbyrå er nå samlet i en A-melding som skal sendes inn hver måned av alle som utbetaler lønn, pensjon og andre ytelser. A-meldingen inneholder opplysninger om lønn og ytelser, i tillegg til status på alle arbeidsforhold.

Dersom KLP hadde fått tilgang til disse opplysningene, ville de mottatt hyppigere meldinger om inntekt, og det er grunn til å tro at disse opplysningene ville vært mer korrekte enn når uførepensjonisten selv skal melde fra om inntekt. I tillegg ville KLP hatt mulighet til å justere pensjonene løpende slik at de blir løpende korrekte. På den måten ville en i større grad kunne unngått at uførepensjonistene får krav om tilbakebetaling i etteroppgjørene.

Informasjon til uførepensjonistene

KLP opplyser at de informerte første gang om de nye inntektsavkortningsreglene i konverteringsbrevene som ble sendt til alle som hadde uførepensjon per 01.02.2015. I disse brevene skriver KLP følgende:

«INNTÉKT OG ARBEID VED SIDEN AV UFØREPENSJON

Nytt fra 2015 er at KLP må fastsette en grense for hvor mye inntekt du kan ha ved siden av pensjonen før den skal reduseres. Denne inntektsgrensen består av inntekt du skal ha etter innvilgelse av pensjon, samt eventuelt fribeløp. Vi gjør oppmerksom på at det bare er de som har uføretrygd fra folketrygden, som har rett til fribeløp. Du får konkret informasjon om hva din inntektsgrense er nedenfor.

Uførepensjonister som er innvilget uføretrygd fra folketrygden, har i tillegg et fribeløp som inngår i inntektsgrensen. Fribe løpet er 40 % av G (folketrygdens grunnbeløp). Fribe løpet gjør kr 37 030. Vi gjør oppmerksom på at beløpet ikke er likt det fribe løpet du har fått i folketrygden.

Din inntektsgrense for 2015 er kr xxx.

Dersom du tjener mer enn dette, skal pensjonen reduseres. Dersom arbeidsinntekten utgjør mer enn 80 % av all arbeidsinntekt du hadde før du ble arbeidsufør, vil pensjonsutbetalingen opphøre.

Nettside for registrering av inntektsendringer

På klp.no kan du via Min Side gi KLP melding om endringer i din inntekt. Pensjonen vil bli endret ut fra dine opplysninger. Du vil motta melding fra KLP om ny pensjonsutbetaling. På samme sted kan du endre skattetrekk, bankkontonummer og lese siste pensjonsberegning i saken.

Vi anbefaler deg å bruke Min Side. Du vil da få en raskere behandling av saken. Dersom du ikke bruker Min Side må du likevel gi en skriftlig melding til KLP.»

Alle nye uførepensjonister etter 01.01.2015 har fått tilsvarende informasjon. I vedtaksbrevene ved innvilgelse av uførepensjon skriver KLP:

«Du kan tjene penger selv om du mottar pensjon fra oss

Du kan i <inneværende år> tjene <EndretInntektsgrense(s)> kroner, uten at dette påvirker pensjonsutbetalingene fra oss. Dette beløpet er den såkalte inntektsgrensen din. I denne inntektsgrensen ligger et fribeløp som du har rett på fordi du også mottar uføretrygd fra NAV.

Hvis du ser at du kommer til å få inntekt over inntektsgrensen, må du melde fra til oss om den. Vi vil da justere pensjonsutbetalingene dine slik at de blir riktige. Du vil alltid få det du har krav på fra KLP. Når skatteligningen for <Inneværende År> er klar, vil vi kunne se om den totale pensjonsutbetalingen for hele året var riktig. Har du fått for lite, sender vi deg pengene i et etteroppgjør. Har du fått for mye, justerer vi gjennom trekk i kommende pensjonsutbetalinger.

Dersom du får økt arbeidsinntekt, og den utgjør mer enn 80 prosent av arbeidsinntekten du hadde i året før du ble arbeidsufør, stanser pensjonen din.

Dette må du gjøre når du har pensjon fra KLP

Som mottaker av pensjon fra KLP er du forpliktet til å melde skriftlig fra til oss hvis

- du mener at opplysninger i dette brevet ikke er riktige*
- du er tilbake i arbeid og ikke lenger har et inntektstap*
- arbeidsinntekten din endrer seg*
- du får en ytelse fra NAV*

Dersom inntekten endrer seg er det enklest å melde fra om dette på Min Side. Da vil du også få raskere svar fra oss. På Min Side vil du også kunne se din siste pensjonsberegning. Her kan du dessuten endre skattetrekk og bankkontonummer.»

KLP sendte i september 2015 en e-post til alle uførepensjonister de hadde e-postadressen til. I e-posten, som hadde «*Skal du tjene penger ved siden av pensjonen fra KLP?*» i emnefeltet, sto det følgende:

«Kommer du til å tjene penger ved siden av uførepensjonen din fra KLP?

Ny eller endret inntekt må du registrere straks du får kjennskap til den. Det gjør du raskt og enkelt på Min Side. Fordi du gjør det på nettet, får du vår raskeste saksbehandlingstid og:

- * Riktig pensjon med én gang, slik at du ikke risikerer å måtte betale pensjon tilbake, eller miste pensjon i perioder*
- * Full oversikt over utbetalingene, slik at du kan planlegge hverdagen bedre og unngå ubehagelige overraskelser*

Du har allerede det du trenger for å logge deg inn.

Bruk samme BankID, kodebrikke eller MinID som du bruker når du skal logge deg på i banken din, hos Skatteetaten og NAV. På innloggingssiden ligger det veiledninger, i tilfelle du er usikker på hvordan du går fram.

Lurer du på noe?

Da er du velkommen til å ringe kundesenteret på 05554 mellom kl. 08 og 16 på hverdager.»

Uføre KLP ikke hadde e-postadressen til fikk tilsendt samme informasjon i papirpost i form av en brosjyre.

Før årskiftet 2015/2016 sendte KLP videre ut SMS med påminnelse om å registrere korrekt inntekt. I SMS-en sto det:

«Hei! Nå kan du gå inn på Min Side på klp.no og registrere inntekt for 2016 – altså det du regner med at du kommer til å tjene utenom pensjonen. Ønsker du riktig pensjon fra januar 2016 er siste frist for registrering 25. desember 2015. Men du kan når som helst registrere inntekt på Min Side, også i 2016.»

Når en ufør har registrert ny inntekt på Min side, mottar vedkommende et brev fra KLP. I dette brevet skriver KLP blant annet:

«Hva gjør du hvis inntekten endrer seg igjen?

Vi ber deg fortsette å bruke Min Side for å gi oss beskjed om inntektsendringer. På denne måten sikrer du at pensjonsutbetalingen blir riktig og du vil da få en raskere behandling av saken.»

Aktuelle problemstillinger i forbindelse med etteroppgjøret 2015

KLP opplyser at det er særlig tre forhold som har vært aktuelle i forbindelse med etteroppgjøret for 2015. Dette gjelder:

- Inntektsgrense og inntekt
- Hvilke inntekter skal ikke med i etteroppgjøret
- 80 %-regelen

Inntektsgrense og inntekt

KLP opplyser at begrepet «inntektsgrense» av mange uførepensjonister tillegges andre egenskaper enn det som ligger til grunn i regelverket for ny uførepensjon. Mange uførepensjonister oppfatter den fastsatte inntektsgrensen som en absolutt grense for hva de kan tjene ved siden av pensjonen.

Videre oppleves det som utfordrende for pensjonistene å rapportere inn hva de forventer å ha i årsinntekt når inntektsendringen skyldes økt stilling eller ekstra vakter/ekstraarbeid, da omfanget av arbeidet ofte ikke er kjent.

Etteroppgjøret har også vist at uførepensjonistene i mange tilfeller ikke har fått med seg at de på uføretidspunktet også må melde fra om andre inntekter enn inntekten de har fra arbeidsgiveren som gir dem medlemskap i KLP. Dette har vært en utfordring i etteroppgjøret. KLP opplyser at mange pensjonister i forbindelse med etteroppgjøret har fått rettet opp slike manglende inntektsopplysninger slik at pensjonen blir korrekt beregnet.

Disse rettelsene har i mange tilfeller ført til en reduksjon eller frafall av krav om tilbakebetaling av pensjon.

Mange av henvendelsene KLP har fått har vært knyttet til inntektsgrensen, og i mange tilfeller har resultatet av henvendelsene vært at inntektsgrensen ble endret slik at etteroppgjøret ble korrekt for pensjonisten.

Hvilke inntekter skal med i etteroppgjøret?

En annen problemstilling som har dukket opp i forbindelse med etteroppgjøret, er avgrensningen med hensyn til hvilke inntekter som skal inngå i etteroppgjøret. Det er enkelte helligdagstillegg og naturalytelser som forsikringer, fri avis og fri telefon som er pensjonsgivende i folketrygden, men ikke i tjenstepensjonsordningen.

KLP opplyser at de har besluttet å holde inntekter som ikke er pensjonsgivende i KLP utenfor etteroppgjøret. I etteroppgjøret registrerte KLP for eksempel mange saker der pensjonistene ikke hadde registrert ekstra inntekter som følge av arbeid på helligdager fra KLP-arbeidsgiver i inntektsgrensen. KLP opplyser at de har lagt til grunn at det er enklere om KLP tar hensyn til slike opplysninger, som er spesifisert i informasjon de får fra Skatteetaten, dersom pensjonisten ikke har opplyst om dette. Fri avis, telefon og forsikringer har heller ikke vært med i etteroppgjøret.

80 %-regelen

KLP opplyser at også praktiseringen av 80 prosent-regelen, altså at uførepensjonen skal falle helt bort dersom inntekten overstiger 80 prosent av tidligere inntekt, har vært utfordrende i en del tilfeller. KLP opplever at regelen er krevende å formidle på en måte som gjør at uførepensjonistene forstår regelverket og ikke tilpasser seg på en måte som får uheldige konsekvenser.

Det er videre administrativt krevende å avgjøre om en uførepensjonist skal få avkortet pensjonen etter regelen eller ikke, og for å avgjøre hvor mye av pensjonen som eventuelt skal kreves tilbake. KLP opplyser at de har ca. 100 slike krevende saker.

Arbeids- og sosialdepartementet fastsatte i juni 2016 enkelte endringer i «*Forskrift om reduksjon av uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning på grunn av inntekt og om etteroppgjør*». Endringene skulle blant annet gi utfyllende bestemmelser om reduksjon av uførepensjonen, herunder hvilke inntekter som ikke skal føre til reduksjon, og om etteroppgjør når det er utbetalt for lite eller for mye pensjon. KLP hadde en rekke merknader da forslaget til forskriftsendringer var på høring, og kom også med alternative forslag til løsninger som ikke ble tatt til følge.

80-prosentregelen har også en side mot hvilke inntekter som skal inngå i etteroppgjøret. Spørsmålet er på hvilken måte godtgjørelser som forsikringer, fri avis/telefon/internett, o.a. skal inngå i inntekten som legges til grunn i etteroppgjøret. For eksempel vil person med en uføregrad på 20 prosent normalt få redusert inntekten med 20 prosent. Dersom vedkommende mottar godtgjørelser for forsikringer mv., er det imidlertid ikke naturlig at

også verdien av disse reduseres med 20 prosent. Dette betyr at en uførepensjonist med uføregrad på 20 prosent på grunn av at godtgjørelsene har samme verdi som før, vil kunne bli registrert med en inntekt som er høyere enn 80 prosent av inntektsgrensen.

Actecan har i forbindelse med en personhenvendelse om avkortning av uførepensjon på grunn av 80-årsregelen erfart at KLP og SPK tolker regelverket ulikt på dette punktet. SPK legger til grunn informasjon om inntekt hos skattemyndighetene. Det vil si at SPK ikke gjør unntak for skattbare inntekter som knytter seg til elektronisk kommunikasjon og forsikringer.

KLP har opplyst til Actecan at de har valgt en annen tilnærming, og tar utgangspunkt i at slike godtgjørelser ikke sier noe om arbeidsevnen/inntektsevnen til en uførepensjonist. Godtgjørelsene er ikke pensjonsgivende hos KLP, og arbeidsgiver skal derfor ikke melde fra til KLP om slik inntekt. KLP har som omtalt over lagt seg på en praksis der pensjonsgivende inntekt meldt fra skattemyndighetene som knytter seg til fri avis, elektronisk kommunikasjon og forsikringer holdes utenfor etteroppgjøret.

Det er uheldig at pensjonsinnretningene har ulik praksis i slike saker.

4.2.2 Statens pensjonskasse

I et etteroppgjør skal pensjonsleverandøren kontrollere om den uføres faktiske inntekt i et gitt kalenderår har vært høyere eller lavere enn inntekten som lå til grunn for fastsettelsen av uførepensjonen som har blitt utbetalt. SPK opplyser at de fant det mest hensiktsmessig å innhente likningsinntekter direkte fra Skattedirektoratet. Disse innhentede likningsinntektene ble så vurdert opp mot den inntekten SPK hadde opplysninger om, og som lå til grunn for fastsettelsen av uførepensjonen.

SPK opplyser videre at medlemmene har fått informasjon om de nye reglene for inntektsavkortningsreglene etter uførereformen både i et eget informasjonsbrev og i selve vedtaksbrevet. Actecan har ikke sett hvordan disse brevene er utformet.

For at de uføre skal få beregnet korrekt uførepensjon, må de innrapportere endringer i inntekten til pensjonsleverandøren. I SPK gjør medlemmene dette ved å gå inn på «Min Side» på www.spk.no og melde fra om endringer i inntekten. De får da en oversikt over hvordan uførepensjonen fra SPK vil bli påvirket av inntektsendringen.

Etter SPKs oppfatning har medlemmene forstått hva som skal gjøres, og de følger opp ved endringer i inntekt. Oppfatningen er basert på tilbakemeldinger de har mottatt så langt og rapportering via «Min Side».

For uførepensjonistene som i forbindelse med etteroppgjøret ble omfattet av 80-prosentregelen, det vil si at de i henhold til likningsdata hadde hatt så høy inntekt at de ikke hadde krav på uførepensjon, la SPK opp til manuell håndtering. Dette fordi det i slike saker kan være behov for å innhente informasjon fra medlemmet.

4.3 Hvor mange uføre har blitt påvirket av etteroppgjøret

Actecan har innhentet tall fra KLP og SPK over hvor mange uføre som har blitt påvirket av etteroppgjøret, og hvor store endringer i uførepensjonene de som har blitt påvirket har fått.

4.3.1 KLP

Tabell 1 og tabell 2 viser hvor mange av de som var uføre i henholdsvis KLPs fellesordning for kommuner og bedrifter og pensjonsordningen for sykepleiere som etter etteroppgjøret for 2015 fikk enten krav om tilbakebetaling eller fikk tilbakebetalt for lite utbetalt uførepensjon. I fellesordningen fikk 3 008 uføre krav om tilbakebetaling. Dette utgjør 8 prosent av uførepensjonistene. I sykepleierordningen var andelen noe høyere, med 11,6 prosent.

Det var videre 1 617 uføre i fellesordningen, tilsvarende 4,3 prosent av de uføre, som fikk positivt etteroppgjør. I sykepleierordningen var andelen som fikk tilbakebetalt for lite utbetalt pensjon noe høyere, med 6,5 prosent.

Det var relativt små forskjeller mellom kvinner og menn både i fellesordningen og i sykepleierordningen med hensyn til om de har fått positivt eller negativt etteroppgjør.

Tabell 1 Uføre som har blitt påvirket av etteroppgjøret for 2015, fellesordningen for kommuner og bedrifter i KLP

	Menn	Kvinner	Totalt	Andel av alle uføre
Uføre per 31.12.2015	4 600	32 879	32 879	
Uføre som fikk negativt etteroppgjør	399	2 609	3 008	8,0 %
Uføre som fikk positivt etteroppgjør	140	1 477	1 617	4,3 %

Kilde: KLP

Tabell 2 Uføre som har blitt påvirket av etteroppgjøret for 2015, pensjonsordningen for sykepleiere

	Menn	Kvinner	Totalt	Andel av alle uføre
Uføre per 31.12.2015	394	8 021	8 415	
Uføre som fikk negativt etteroppgjør	38	936	974	11,6 %
Uføre som fikk positivt etteroppgjør	140	531	545	6,5 %

Kilde: KLP

Kravene om tilbakebetaling varierte i størrelse. I tabell 3 vises hvordan de uføre som fikk et tilbakebetalingskrav fordelte seg med hensyn på størrelsen på kravet. Tabellen viser at i begge pensjonsordningene i KLP var om lag 80 prosent av tilbakebetalingskravene på under 10 000 kroner. Tabellen viser imidlertid også at det er en liten gruppe uføre som har fått svært høye krav om tilbakebetaling.

Tabell 3 Fordeling på størrelsen på krav om tilbakebetaling

	Fellesordningen		Sykepleierordningen	
	Antall	Andel av de som fikk krav om tilbakebetaling	Antall	Andel av de som fikk krav om tilbakebetaling
<i>Nivå på krav om tilbakebetaling</i>				
Mindre enn 1 000 kroner	43	1,4 %	9	0,9 %
Mellom 1 000 og 5 000 kroner	1 731	56,7 %	504	51,2 %
Mellom 5 000 og 10 000 kroner	703	23,0 %	262	26,6 %
Mellom 10 000 og 20 000 kroner	378	12,4 %	141	14,3 %
Mellom 20 000 og 30 000 kroner	114	3,7 %	37	3,8 %
Mellom 30 000 og 50 000 kroner	68	2,2 %	25	2,5 %
Mellom 50 000 og 100 000 kroner	14	0,5 %	5	0,5 %
Mer enn 100 000 kroner	1	0,0 %	1	0,1 %

Kilde: KLP

Tabell 4 viser at den gjennomsnittlige størrelsen på tilbakebetalingskravene i forbindelse med etteroppgjøret for 2015 i KLPs fellesordning og sykepleierordning var på henholdsvis 6 979 og 7 637 kroner. Gjennomsnittlig tilbakebetalt beløp til de som hadde fått for lite utbetalt var henholdsvis 4 071 og 4 592 kroner.

De maksimale tilbakebetalingskravene var litt over 140 000 kroner i både fellesordningen og i sykepleierordningen. Maksimale tilbakebetalte beløp var vesentlig lavere, med henholdsvis 69 303 og 52 635 kroner.

Tabell 4 Gjennomsnittlige og maksimale tilbakebetalingskrav og tilbakebetalte uførepensjoner

	Fellesordningen			Sykepleierordningen		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
<i>Negative etteroppgjør</i>						
Gjennomsnittlig tilbakebetalingskrav	8 286	6 780	6 979	11 479	7 481	7 637
Maksimalt tilbakebetalingskrav	85 782	142 355	142 355	142 596	63 868	142 596
<i>Positive etteroppgjør</i>						
Gjennomsnittlig tilbakebetalt uførepensjon	4 412	4 038	4 071	4 318	4 599	4 592
Maksimalt tilbakebetalt uførepensjon	64 287	69 303	69 303	11 990	52 635	52 635

Kilde: KLP

4.3.2 Statens pensjonskasse

SPK opplyser at litt over halvparten av de som var uføre 31.12.2015 ble omfattet av etteroppgjøret for 2015. Tabell 5 viser at det var 4 680 uføre i SPK som fikk negativt etteroppgjør og krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt uførepensjon. Dette utgjør 11,3 prosent av alle uføre. Ytterligere 564 uføre fikk et negativt etteroppgjør, men fikk ikke krav om tilbakebetaling fordi beløpet var for lavt. Det kreves ikke tilbake beløp under ett rettsgebyr, p.t. kr. 1 049.

Ifølge SPK har 55 prosent av de som har fått krav om tilbakebetaling henvendt seg til kundesenteret. De har videre mottatt rundt 1 200 skriftlige henvendelser og klager.

Det var videre 1 500 uføre som fikk positivt etteroppgjør, og som fikk etterbetalt for lite utbetalt uførepensjon. Dette utgjør 3,6 prosent av uførepensjonistene.

Tabell 5 Uføre som har blitt påvirket av etteroppgjøret for 2015, SPK

	Antall	Andel av alle uføre
Uføre per 31.12.2015	41 400	
Herav:		
<i>Ble ikke omfattet av etteroppgjøret</i>	20 000	48,3 %
<i>Ble omfattet av etteroppgjøret</i>	21 400	51,7 %
Uføre som fikk negativt etteroppgjør	4 680	11,3 %
Uføre som fikk positivt etteroppgjør	1 500	3,6 %

Kilde: Statens pensjonskasse

Av de 4 680 som fikk negativt etteroppgjør fikk 4 116 et tilbakebetalingskrav på under 10 000 kroner. Dette utgjør 88 prosent av de som fikk negativt etteroppgjør. De resterende 939 uføre som fikk negativt etteroppgjør fikk et tilbakebetalingskrav på over 10 000 kroner.

Samlede krav om tilbakebetaling fra SPK utgjorde 37 millioner kroner, mens det samlede etterbetalingsbeløpet til de som hadde fått utbetalt for lite uførepensjon var 10,3 millioner.

5 Har uførepensjonistene tilpasset seg nye inntektsavkortningsregler?

Innføring av mer fleksible regler for kombinasjon av uførepensjon og arbeidsinntekt var en viktig del av uførereformen. Et av målene med de nye inntektsavkortningsreglene var å få flere uføre til å utnytte restarbeidsevnen sin.

Actecan har forespurt KLP om de har informasjon om hvordan uførepensjonistene har tilpasset seg de nye reglene, herunder om de jobber mer/mindre enn før uførereformen. KLP har imidlertid ikke statistikk som kan benyttes til å illustrere hvordan uførepensjonistene har tilpasset seg. SPK er ikke spurt om informasjon på dette punktet.

KLP har registrert en økning i antall henvendelser knyttet til inntekt og uførepensjon fra 9 329 i 2015 til 10 532 i 2016. De mener økningen blant annet skyldes at uførepensjonistene etter hvert har kunnet melde inn inntekter på «Min side» på KLPs hjemmesider. I 2015 var det 855 som meldte sin inntekt på Min side. Dette antallet økte til 3 708 i 2016.

Det er med andre ord uklart om og eventuelt hvordan de nye inntektsavkortningsreglene har påvirket uførepensjonistenes arbeidstilbud.

6 Effekter av endret alder for overgang fra uføre- til alderspensjon

Frem til 01.01.2015 gikk medlemmer med ordinær aldersgrense som mottok uførepensjon over fra offentlig tjenstepensjon fra uføre- til alderspensjon ved aldersgrensen, altså ved 70 år. Samtidig fikk de medregnet opptjeningstid i tjenstepensjonsordningen til 70 år. Etter uførereformen skal overgangen fra uføre- til alderspensjon for disse medlemmene skje ved 67 år, og opptjeningen av medlemstid skal stoppe ved 67 år.

Ved innføringen av de nye reglene ble alle uføre som var mellom 67 og 70 år da de nye reglene trådte i kraft 01.01.2015 overført til alderspensjon. De fikk videre kun medregnet opptjeningstid frem til 01.01.2015, og ikke til de fylte 70 år slik de ville gjort før reformen. Kartleggingen av konsekvenser av uførereformen Actecan gjennomførte høsten 2015, viste at 38 prosent av de 5 546 medlemmene i KLP som ble overført fra uføre- til alderspensjon 01.01.2015 fikk lavere alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen enn de ville fått dersom de hadde fått opptjening til 70 år.

I kartleggingen høsten 2015 ble det også innhentet informasjon om hvordan den endrede alderen for overgang fra uføre- til alderspensjon vil slå ut for alle uføre med ordinær aldersgrense som var yngre enn 67 år per 01.01.2015. Tallene fra KLP viste at av 27 653 uføre under 67 år, ville 39 prosent få lavere alderspensjon som følge av denne regelendringen.

Endringen av alderen for overgang fra uføre- til alderspensjon får imidlertid ikke bare betydning for de som var uføre 01.01.2015. Også medlemmer som ikke var uføre på dette tidspunktet, men som blir uføre før de fyller 67 år kan få lavere alderspensjon som følge av regelendringen. Det er i forbindelse med denne kartleggingen innhentet tall fra KLP som viser hvor mange dette vil gjelde.

Tabell 6 og tabell 7 viser hvor mange av de aktive medlemmene per 01.01.2015 i henholdsvis fellesordningen for kommuner og bedrifter og sykepleierordningen i KLP som vil få lavere alderspensjon enn med de gamle reglene dersom de blir uføre før de fyller 67 år. Kun medlemmer som var eldre enn 37,5 år inngår i utvalget ettersom alle som er yngre enn dette vil ha mer enn 30 år igjen til 67 år, og følgelig vil få full opptjening uavhengig av regelendringen.

De som var aktive medlemmer 01.01.2015 og som kan risikere få lavere alderspensjon dersom de blir uføre etter denne datoen på grunn av den aktuelle regelendringen, er de i denne gruppen som var eldre enn 37 år da de ble medlem av pensjonsordningen. Tabell 6 viser at i KLPs fellesordning vil om lag halvparten av de aktive få lavere alderspensjon dersom de blir uføre. Andelen menn som vil få lavere alderspensjon (55 prosent) er noe høyere enn tilsvarende andel for kvinner (49 prosent). Dette betyr at det er flere menn enn kvinner som har kommet inn i ordningen etter at de har fylt 37 år.

Tabell 6 Antall aktive medlemmer som ikke vil få og som vil få lavere alderspensjon dersom de blir uføre før 67 år, fellesordningen for kommuner og bedrifter

	Antall kvinner	Antall menn	Antall totalt	Andel av antall totalt
Vil ikke få lavere alderspensjon dersom de blir uføre før 67 år	47 670	16 387	64 057	49,3 %
Vil få lavere alderspensjon dersom de blir uføre før 67 år	46 187	19 764	65 951	50,7 %

Kilde: KLP. Utvalget består av aktive medlemmer med 70 års aldersgrense som var eldre enn 37,5 år per 01.01.2015. Opptjeningstiden omfatter eventuell opptjeningstid i Statens pensjonskasse.

Blant de aktive i sykepleierordningen med 70 års aldersgrense er andelen som vil få lavere alderspensjon dersom de blir uføre før 67 år om lag 30 prosent. Sykepleiere vil med andre ord i mindre grad enn andre ansatte i kommunal sektor få lavere alderspensjon på grunn av endringen av alderen for overgang fra uføre- til alderspensjon. Andelen kvinner og menn i sykepleierordningen som vil få lavere alderspensjon er om lag lik.

Tabell 7 Antall aktive medlemmer som ikke vil få og som vil få lavere alderspensjon dersom de blir uføre før 67 år, sykepleierordningen

	Antall kvinner	Antall menn	Antall totalt	Andel av antall totalt
Vil ikke få lavere alderspensjon dersom de blir uføre før 67 år	4 112	618	4 730	70,2 %
Vil få lavere alderspensjon dersom de blir uføre før 67 år	1 724	285	2 009	29,8 %

Kilde: KLP. Utvalget består av aktive medlemmer med 70 års aldersgrense som var eldre enn 37,5 år per 01.01.2015. Opptjeningstiden omfatter eventuell opptjeningstid i Statens pensjonskasse.

7 Omregning av uførepensjon når pensjonen ikke lenger har status som konvertert

7.1 Innledning

Ved innføringen av ny uførepensjonsordning 01.01.2015, skulle de som allerede mottok hel eller gradert uførepensjon beholde den samme uføreytelsen fra tjenstepensjonsordningen som før regelverksendringen. De skulle med andre ord ikke få beregnet uførepensjonen fra tjenstepensjonsordningen etter de nye beregningsreglene som ble innført fra 01.01.2015.

I visse tilfeller kan disse overgangsreglene falle bort, det vil si at uførepensjonen fra tjenstepensjonen likevel skal beregnes etter nye regler. Når slik omregning skal finne sted er regulert i § 4 i forskrift 3. juli 2014 nr. 949 om overgangsregler for uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning som er innvilget med virkningstidspunkt før 1. januar 2015. Eksempler på når slik omregning skal finne sted er gitt videre i punkt 8.

Også de som mottok uførepensjon før 01.01.2015 får som sagt som hovedregel en pensjon som beregnes med utgangspunkt i nytt regelverk. Den såkalte «konverteringen» av uførepensjonen innebærer først og fremst at de har fått fastsatt et *fiktivt* pensjonsgrunnlag som sikrer dem en like høy uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen som før 01.01.2015. At uførepensjonen blir regnet om etter nytt regelverk betyr derfor at pensjonen skal beregnes ut fra faktisk pensjonsgrunnlag, og ikke det fiktive pensjonsgrunnlaget som ble fastsatt 01.01.2015.

Mange uføre har erfart at uførepensjonen fra tjenstepensjonsordningen har blitt lavere etter at pensjonen har blitt regnet om etter nytt regelverk. Actecan har imidlertid ikke fått tilgang til statistikk som viser hvor mange av de som var uføre per 01.01.2015, som etter innføringen av ny uførepensjonsordning har opplevd å få pensjonen omregnet etter nytt regelverk. Det er derfor uklart hvor mange uføre det er som har fått lavere uførepensjon fra KLP på grunn av slik omregning.

Det kan stilles spørsmål ved om bestemmelsene i overgangsforskriften knyttet til i hvilke tilfeller konverterte uførepensjoner skal beregnes etter nytt regelverk kunne vært klarere. Det har blant annet vært flere saker i Trygderetten knyttet til om pensjonsleverandørene skulle ha omregnet konverterte uførepensjoner, for eksempel sakene 15/03020, 16/00813, 16/00493 og 16/00812. Retten har i disse sakene stadfestet at omregning er korrekt ut fra overgangsforskriften.

I et høringsnotat om endringer i overgangsforskriften av 21.11.2016 har Arbeids- og sosialdepartementet forsøkt å presisere hvordan forskriften § 4 fjerde ledd, som har bestemmelser om hvilke endringer som skal føre til omregning av konverterte uførepensjoner, skal forstås:

«§ 4 fjerde ledd er ikke uttømmende og nevner ikke alle typer endringer som medfører at uførepensjonen fra tjenstepensjonsordningen skal omregnes etter nytt regelverk. For eksempel er tilfeller hvor det ytes en gradert konvertert uførepensjon i

tjenstepensjonsordningen i kombinasjon med en gradert konvertert uføretrygd fra folketrygden og det senere – på grunn av økt uførhet – innvilges AAP fra folketrygden, ikke nevnt i forskriften. Endringer som ikke er omtalt i § 4 fjerde ledd må likevel forstås som endringer som innebærer at uførepensjonen skal omregnes etter nytt regelverk så lenge de ikke faller inn under unntakene som går fram av andre og tredje ledd. Endringer utover det som går fram av § 4 andre og tredje ledd, betyr altså at uførepensjonen fullt ut skal beregnes etter tjenstepensjonsloven, dvs. etter nytt regelverk.»

Arbeids- og sosialdepartementet fastsatte 03.04.2017 en endring i den nevnte overgangs-forskriften. Endringene, som trer i kraft 01.07.2017 med tilbakevirkende effekt til 01.01.2015, innebærer blant annet at en av gruppene som etter 01.01.2015 har fått omregnet uførepensjonen til nye regler likevel ikke skal få slik omregning.

Basert på innspill fra KLP, gjennomgås i punkt 7.2 ulike tilfeller der konvertert uførepensjon skal beregnes fullt ut etter nye regler.

7.2 Tilfeller der uførepensjonen ikke lenger skal være konvertert

Forskrift om overgangsregler for uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning som er innvilget med virkningstidspunkt før 1. januar 2015 regulerer hvordan uførepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning skal beregnes for de som var uføre da de nye reglene trådte i kraft. Som nevnt skal uføre per 31.12.2014 i utgangspunktet beholde det samme beløpet i uførepensjon som før 01.01.2015.

Dersom det etter 01.01.2015 skjer endringer i denne gruppens uføre-/trygdeytelser, er hovedregelen at uførepensjonen fra offentlig tjenstepensjon ikke lenger skal være konvertert, men beregnes fullt ut etter de nye uførereglene. Det vil si at det er dersom uførepensjonisten får en ny ytelse fra folketrygden i tillegg de vedkommende hadde før 01.01.2015, eller dersom en ytelse fra folketrygden faller bort, skal uførepensjonen fra tjenstepensjonsordningen skal regnes om.

I utgangspunktet var det kun ett unntak fra denne hovedregelen. Dersom den eneste endringen som skjer er at uføregraden øker, det vil si at uførepensjonisten ikke får noen nye ytelser og/eller mister noen ytelser, skal pensjonen fortsatt regnes som konvertert. Det vil si at det fastsettes en ny uførepensjon ut fra det fiktive pensjonsgrunnlaget og den nye uføregraden.

Forskriften er imidlertid vedtatt endret med virkning fra 01.07.2017 (med tilbakevirkende kraft til 01.01.2015) slik at uførepensjonen heller ikke skal omregnes dersom det før 01.01.2015 var innvilget gammel uførepensjon i kombinasjon med uførepensjon fra folketrygden, og når det senere innvilges arbeidsavklaringspenger (AAP) etter folketrygdloven § 11-13 andre ledd bokstav c, såkalt AAP i ventetid, og når slik AAP avløses av uføretrygd. Dette nye unntaket gjelder også dersom AAP i slike tilfeller ble innvilget før 01.01.2015.

AAP i ventetid er imidlertid kun en av mange «former» for AAP. I henhold til lov om folketrygd § 11-13 skal AAP gis til personer som har fått sin arbeidsevne nedsatt med minst halvparten, og at vedkommende har behov for behandling, arbeidsrettet tiltak eller annet for å skaffe seg eller beholde arbeid. Det kan også gis AAP:

- i ventetid under utarbeidelse av aktivitetsplan
- i ventetid før aktiv behandling eller et arbeidsrettet tiltak starter
- i inntil seks måneder til personer som ikke har opparbeidet seg ny rett til sykepenger, og tidligere har mottatt AAP eller har mottatt sykepenger i en viss periode og så igjen blir arbeidsufør mens vedkommende er i arbeid
- til studenter som har behov for aktiv behandling for å kunne gjenoppta studiene.

Dersom en uførepensjonist som mottok uførepensjon fra kommunal tjenstepensjon 31.12.2014 og etter dette får innvilget AAP etter en av disse øvrige bestemmelsene i folketrygdloven, skal uførepensjonen fra den kommunale tjenstepensjonsordningen regnes om etter nye regler. I arbeidstakerorganisasjonenes felles høringsuttalelse til den omtalte høringen av 21.11.2016 skriver organisasjonene at det trolig er slik at de aller fleste som mottar AAP får ytelsen etter en annen bestemmelse enn AAP i ventetid:

«Så vidt organisasjonene har brakt på det rene utgjør gruppen av personer med arbeidsavklaringspenger (AAP) i ventetid på behandling av uføresøknad færre enn 10 % av alle personer på AAP, slik at om lag 90 % av personer på arbeidsavklaringspenger faller utenfor forslaget.»

Dersom denne andelen er korrekt er det åpenbart slik at mange uførepensjonister som fikk konvertert uførepensjonen 01.01.2015 og som etter dette får økt uføregrad allerede har fått eller vil komme til å få innvilget AAP fra folketrygden slik at det utløses et krav om at uførepensjonen skal omregnes etter nytt regelverk. Det er for øvrig uklart for Actecan om det i en del tilfeller kan være mer eller mindre tilfeldig hvilket grunnlag som benyttes for å innvilge AAP.

7.3 Uførepensjonisten mottok arbeidsavklaringspenger før 01.01.2015

Det er flere mulige utfall for uførepensjonister som før 01.01.2015 mottok arbeidsavklaringspenger fra NAV i kombinasjon med uførepensjon fra kommunal tjenstepensjonsordning. I det følgende gis en oversikt Actecan har mottatt fra KLP over hvordan de legger til grunn at regelverket skal forstås med hensyn til når uførepensjoner skal omregnes, det vil si at de ikke lenger skal være konverterte.

7.3.1 Pensjonisten innvilges uføretrygd i folketrygden etter 01.01.2015

Hvis pensjonisten innvilges hel eller delvis uføretrygd fra folketrygden etter 01.01.2015 skal uførepensjonen fra kommunal tjenstepensjonsordning regnes om etter nye regler. Den vil dermed ikke lenger være beregnet etter konverteringsregelverket.

7.3.2 Bortfall av arbeidsavklaringspenger

Hvis arbeidsavklaringspengene faller bort, uten å bli erstattet av uføretrygd, etter 01.01.2015, vil også uførepensjonen fra kommunal tjenstepensjon falle bort.

Vedkommende som mister uførepensjonen kan fortsatt søke om uførepensjon, og dersom det innvilges uførepensjon vil dette være å anse som en ny sak, som skal beregnes etter nye regler. Uførepensjonen vil dermed ikke lenger være beregnet etter konverteringsreglverket.

7.3.3 Pensjonisten hadde arbeidsavklaringspenger i kombinasjon med uførepensjon fra folketrygden, og fikk etter 01.01.2015 erstattet arbeidsavklaringspengene med uføretrygd

En uførepensjonist som før 01.01.2015 mottok i tillegg til uførepensjonen fra den kommunale tjenstepensjonsordningen mottok både arbeidsavklaringspenger og uføretrygd fra folketrygden, og som etter 01.01.2015 innvilges uføretrygd istedenfor arbeidsavklaringspenger, skal som hovedregel få uførepensjonen fra kommunal tjenstepensjon beregnet på nytt etter nye regler. Pensjonen vil da ikke lenger være konvertert.

Det er som omtalt over vedtatt innført et unntak for tilfeller der arbeidsavklaringspengene var innvilget etter folketrygdloven § 11-13 andre ledd bokstav c, såkalt AAP i ventetid, og slike arbeidsavklaringspenger avløses av uføretrygd. I slike tilfeller skal uførepensjonen fra kommunal tjenstepensjon ikke omregnes.

7.3.4 Pensjonisten hadde arbeidsavklaringspenger i kombinasjon med uførepensjon fra folketrygden, og mistet etter 01.01.2015 retten til arbeidsavklaringspenger uten å få økt uføretrygd

En uførepensjonist som før 01.01.2015 mottok i tillegg til uførepensjonen fra den kommunale tjenstepensjonsordningen mottok både arbeidsavklaringspenger og uføretrygd fra folketrygden, kan også oppleve å miste arbeidsavklaringspengene uten at disse erstattes av økt uføretrygd. Uførepensjonen fra kommunal tjenstepensjonsordning skal også i slike tilfeller beregnes på nytt etter nye regler. Pensjonen vil da ikke lenger være konvertert.

KLP opplyser at Arbeids- og sosialdepartementet skal ha bekreftet at uførepensjonene skal regnes om i slike tilfeller.

7.3.5 Pensjonisten får innvilget etterlattepensjon fra folketrygden i tillegg til arbeidsavklaringspenger

Får uførepensjonisten innvilget etterlattepensjon fra folketrygden etter 01.01.2015 i tillegg til arbeidsavklaringspengene vedkommende allerede mottar, skal uførepensjonen fra kommunal tjenstepensjonsordning beregnes på nytt etter nye regler. Pensjonen vil da ikke lenger være konvertert.

KLP opplyser at Arbeids- og sosialdepartementet skal ha bekreftet at uførepensjonene skal regnes om i slike tilfeller.

Dersom den uføre mottar uføretrygd i stedet for arbeidsavklaringspenger fra folketrygden skal uførepensjonen for øvrig ikke beregnes på nytt. Dette skyldes at vedkommende da ikke vil få innvilget etterlattepensjon, men eventuelt et gjenlevendetillegg til uføretrygden. Å få innvilget gjenlevendetillegg fører ikke til at uførepensjonen skal beregnes på nytt.

7.3.6 Pensjonisten mottok foreldrepenger før 01.01.2015 og arbeidsavklaringspengene har blitt stanset på grunn av dette

KLP opplyser at de har fortsatt utbetalingen av uførepensjon fra KLP til personer som før 01.01.2015 har fått stanset arbeidsavklaringspenger på grunn av at de mottok foreldrepenger fra folketrygden. De har i slike tilfeller samordnet uførepensjonen med arbeidsavklaringspengene uførepensjonisten mottok før utbetalingen av foreldrepengene startet.

Ved utløpet av foreldrepenger kan pensjonisten igjen få arbeidsavklaringspenger. Dersom arbeidsavklaringspenger stanses og settes i gang igjen innen 52 uker regnes dette som gjenopptak av arbeidsavklaringspenger hos NAV.

KLP opplyser at de *ikke* regner om uførepensjonen når det er gjenopptak av arbeidsavklaringspenger i slike tilfeller.

7.4 Uførepensjonisten mottok uførepensjon fra folketrygden før 01.01.2015

Også i tilfeller der uførepensjonisten kun mottok uførepensjon fra folketrygden i kombinasjon med uførepensjonen fra kommunal tjenstepensjon kan det være flere mulige utfall for de som fikk konvertert den kommunale uførepensjonen 01.01.2015.

I det følgende gis en oversikt Actecan har mottatt fra KLP over hvordan de legger til grunn at regelverket skal forstås med hensyn til når uførepensjoner skal omregnes, det vil si at de ikke lenger skal være konverterte.

7.4.1 Det skjer kun en endring i uføregrad

Dersom det kun skjer en endring i uføregraden, skal uførepensjonen fra den kommunale tjenstepensjonsordningen beregnes på nytt ut fra ny uføregrad. Den skal imidlertid *ikke* regnes om etter nye regler. Det vil si at det beregnes en ny uførepensjon ut fra den nye uføregraden og det fiktive pensjonsgrunnlaget som ble fastsatt 01.01.2015.

7.4.2 Uførepensjonisten får gjenlevendetillegg i folketrygd

Gjenlevendetillegg til uføretrygd fra folketrygden er ikke å anse som en egen ytelse fra folketrygden, men derimot et tillegg til uføretrygden. Siden tillegget ikke er en egen ytelse, skal uførepensjonen fra offentlig tjenstepensjon *ikke* regnes om etter nytt regelverk for de som får innvilget slikt gjenlevendetillegg.

7.4.3 Bortfall av uføretrygd fra folketrygden

Uføretrygd vil sjelden falle bort i sin helhet, men dersom det skulle skje, og vedkommende fortsatt er ufør, kan uførepensjonisten søke om uførepensjon fra kommunal tjenestepensjon.

KLP opplyser at dersom de i slike tilfeller innvilger uførepensjon uten at det foreligger ytelser fra folketrygden, blir det å anse som en ny, ikke-konvertert, sak.

7.4.4 Pensjonisten hadde gradert uførepensjon i folketrygden før 01.01.2015 og har etter dette fått innvilget arbeidsavklaringspenger

Uførepensjonister som før 01.01.2015 hadde gradert uførepensjon i folketrygden i tillegg til uførepensjon kommunal tjenestepensjon, og som etter denne datoen får innvilget arbeidsavklaringspenger, skal få den kommunale uførepensjonen regnet om etter nye regler. Uførepensjonen vil dermed ikke lenger være beregnet etter konverteringsregelverket.

7.4.5 Pensjonisten hadde gradert uførepensjon i folketrygden før 01.01.2015, og fikk midlertidige arbeidsavklaringspenger etter 31.12.14 i påvente av at graden på uføretrygden blir økt (såkalte AAP i ventetid)

Uførepensjonister som hadde gradert uførepensjon fra folketrygden i tillegg til uførepensjon fra kommunal tjenestepensjon, og som etter 31.12.2014 fikk innvilget midlertidige arbeidsavklaringspenger i påvente av at uføregraden i uføretrygden ble økt, såkalt AAP i ventetid, skal ikke få uførepensjonen fra kommunal tjenestepensjon omregnet. Dette gjelder arbeidsavklaringspengene innvilget etter folketrygdloven § 11-13 andre ledd bokstav c.

Dette ble fastsatt i en forskrift som trer i kraft 01.07.2017, men er gitt tilbakevirkende kraft til 01.01.2015.

KLP opplyser at de har praktisert regelverket på denne måten helt fra 01.01.2015. Det vil si at de ikke har regnet om uførepensjon for personer med AAP i ventetid. Det har imidlertid vært utfordringer med å plukke opp disse sakene da de ikke er særskilt merket fra NAV.

7.5 Uførepensjonisten hadde ikke ytelse fra folketrygden før 01.01.2015

Det er mulig å motta uførepensjon fra kommunal tjenestepensjonsordning uten samtidig å motta en uføreytelse fra folketrygden. Dette gjelder for eksempel for personer med lavere uføregrad enn minstegrensene i folketrygden.

Også for denne gruppen uføre per 01.01.2015 kan det ha skjedd ulike endringer etter uførereformen som kan ha betydning for om uførepensjonen fra kommunal tjenestepensjon fremdeles skal anses som konvertert. I det følgende gis en oversikt Actecan har mottatt fra KLP over hvordan de legger til grunn at regelverket skal forstås for denne gruppen med hensyn til når uførepensjoner skal omregnes, det vil si at de ikke lenger skal være konverterte.

7.5.1 Uførepensjonisten blir innvilget arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden.

Dersom en uførepensjonist som kun hadde uførepensjon fra kommunal tjenstepensjon per 01.01.2015 får innvilget enten arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden etter denne datoen, skal uførepensjonen beregnes på nytt etter nye regler.

Uførepensjonen vil dermed ikke lenger være beregnet etter konverteringsregelverket.

7.5.2 Uførepensjonisten får økt uføregrad, men får ikke rett til ytelse fra folketrygden

I tilfeller der uføregraden øker, men fremdeles er under 50 prosent, vil uførepensjonisten fremdeles ikke ha krav på en uføreytelse fra folketrygden. I og med at pensjonisten ikke har fått en ny ytelse, skal uførepensjonen fremdeles beregnes ut fra det fiktive pensjonsgrunnlaget.

Uførepensjonen fra offentlig tjenstepensjon skal med andre ord *ikke* regnes om etter nytt regelverk i slike tilfeller.

7.5.3 Uførepensjonisten blir innvilget etterlattepensjon fra folketrygden

Får uførepensjonisten innvilget etterlattepensjon fra folketrygden etter 01.01.2015 vil vedkommende ha fått krav på en ny pensjonsytelse, og uførepensjonen fra kommunal tjenstepensjonsordning skal da beregnes på nytt etter nye regler. Pensjonen vil da ikke lenger være konvertert.

8 Lavt beregningsgrunnlag i folketrygden på grunn av delvis uførhet

8.1 Innledning

For å få rett til uføretrygd fra folketrygden kreves det at inntektsevnen er satt ned med minst 50 prosent. Personer som mottar arbeidsavklaringspenger på søknadstidspunktet kan få rett til uføretrygd selv om inntektsevnen ikke er satt ned med mer enn 40 prosent.

I offentlige tjenstepensjonsordninger er minste uføregrad som gir rett til en pensjonsytelse etter uførereformen 20 prosent. Tidligere var det ingen nedre grense på uføregrad for å ha rett på uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen. Det betyr at det både før og etter uførereformen er mulig å motta uførepensjon fra en kommunal tjenstepensjonsordning uten å motta uføretrygd fra folketrygden. I slike tilfeller vil den kommunale tjenstepensjonsordningen sikre at uførepensjonisten får en pensjonsytelse som er like stor som vedkommende ville fått dersom også folketrygden hadde utbetalt uføreytelser for uføregrader under 50 prosent.

Før uførereformen var uførepensjonsordningen i kommunal tjenstepensjon en bruttopensjonsordning. Det vil si at ordningen, gitt full opptjeningstid, sammen med folketrygd skulle sikre en ytelse på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen uavhengig av hvor mye som ble utbetalt fra folketrygden. Bruttoordningen medførte blant annet at personer med svært ulik folketrygdytelse fikk lik *samlet* uføreytelse så lenge de hadde samme pensjonsgrunnlag og samme opptjeningstid.

Etter uførereformen beregnes uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon uavhengig av hva uførepensjonisten får fra folketrygden. Nå vil med andre ord to uførepensjonister med likt pensjonsgrunnlag i tjenstepensjonsordningen kunne få ulik samlet pensjon dersom de har ulikt pensjonsgrunnlag i folketrygden.

I forbindelse med uførereformen ble beregningsreglene for folketrygdens uføreytelse lagt om, blant annet ved at den nye uføretrygden skulle beregnes ut fra pensjongivende inntekt i årene rett før uføretidspunktet. Delvis uføre med uføregrad lavere enn det som gir rett på uføretrygd fra folketrygden vil ha en pensjongivende inntekt i folketrygden som er lavere enn den ville vært om de ikke hadde vært uføre. For eksempel vil en person som er 40 prosent ufør ha en pensjongivende inntekt som er kun 60 prosent av hva inntekten ville vært i full stilling. Dermed vil folketrygdytelsen i slike tilfeller bli beregnet ut fra inntekt i en periode der denne er redusert på grunn av uførhet. Arbeids- og sosialdepartementet har innført regler om at personer som mottok uførepensjon før 01.01.2015 skal få kompensert dette i den offentlige tjenstepensjonsordningen, se nærmere omtale i punkt 8.4.

Også før uførereformen kunne redusert pensjongivende inntekt på grunn av delvis uførhet føre til en lav folketrygdytelse. Bruttoordningen i tjenstepensjonsordningen sikret imidlertid da at dette ikke førte til en lav samlet uføreytelse. I og med at uførepensjon fra kommunal tjenstepensjon nå skal beregnes uavhengig av størrelsen på folketrygdytelsen, vil en redusert folketrygdytelse bety redusert samlet uføreytelse.

8.2 Uheldige terskeffekter for delvis uføre før 01.01.2015

Overgangen fra en bruttoordning til en uføreordning der tjenstepensjonen beregnes uavhengig av størrelsen på folketrygdytelsen har ført til at det kan bli veldig store forskjeller i uføreytelsene for personer som ble delvis uføre før 01.01.2015, og som ble ytterligere uføre før og etter denne datoen.

Alle som fikk innvilget uførepensjon før uførereformen fikk innvilget en ytelse med bruttogaranti. En uførepensjonist som for eksempel fikk innvilget en uførepensjon med uføregrad på 40 prosent, og så senere økte uføregraden til 100 prosent, fikk da også ved økningen av uføregraden beregnet samlet uføreytelse ut fra 66 prosent av pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen.

Dersom den samme uførepensjonisten imidlertid har økt uføregraden *etter* 01.01.2015, gjelder nytt regelverk. Uførepensjonisten får i dette tilfellet beholde uførepensjonen vedkommende hadde per 01.01.2015, men i forbindelse med at uføregraden øker slik at pensjonisten får rett på en folketrygdytelse skal tjenstepensjonen regnes om etter nytt regelverk. I nytt regelverk er det som kjent ikke lenger en bruttogaranti. Det betyr at tjenstepensjonen *ikke* skal kompensere for at folketrygdytelsen er beregnet ut fra en lav pensjonsgivende inntekt.

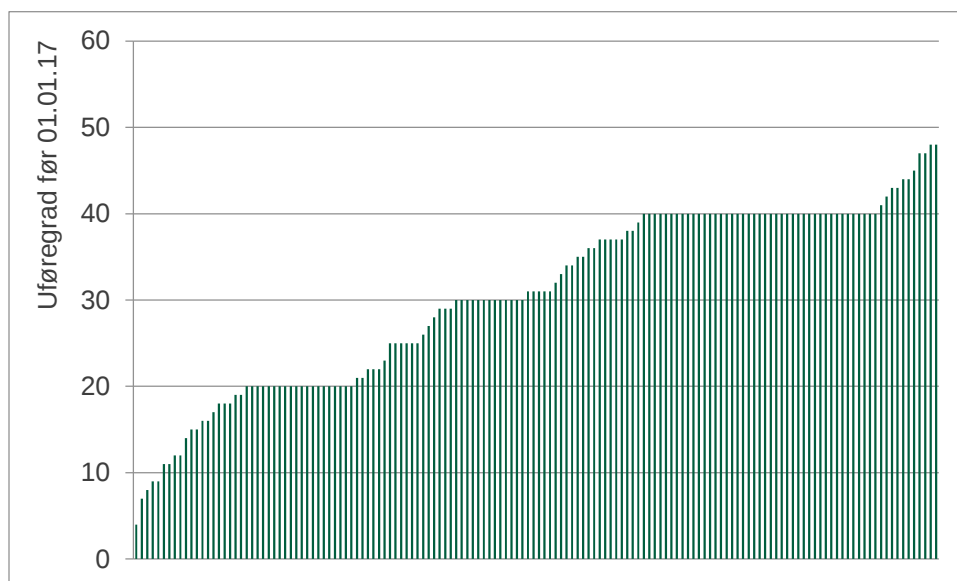
Samlet uføreytelse vil dermed kunne bli svært forskjellig avhengig av om uføregraden økte før eller etter 01.01.2015.

8.3 Hvor mange har blitt påvirket

Actecan har innhentet informasjon fra KLP om delvis uføre som ikke mottok en folketrygdytelse per 01.01.2015 og som har fått økt uføregrad i etterkant av uførereformen slik at de nå også mottar uføretrygd fra folketrygden. Det er innhentet informasjon om uføregrad ved overgangen til uførepensjonsordning 01.01.2015 samt pensjonsgrunnlag i tjenstepensjonsordningen gitt full stilling. Ut fra dette er det mulig å beregne et anslag på hvilken uføreytelse pensjonistene ville fått dersom de for eksempel økte uføregraden til 100 prosent.

Det er 146 personer i datasettet fra KLP, herav 32 i sykepleierordningen og 114 i fellesordningen for kommuner og bedrifter. Dette er altså personer som var delvis uføre uten en folketrygdytelse per 01.01.2015, og som senere har fått økt uføregrad og uføretrygd fra folketrygden. Figur 8 viser hvilke uføregrader de aktuelle medlemmene hadde før de ble ytterligere uføre etter 2015.

Figur 8 Uføregrad i tjenstepensjonsordningen per 01.01.2015 for pensjonister som har fått uføreytelse fra folketrygden første gang etter 01.01.2015



Kilde: KLP

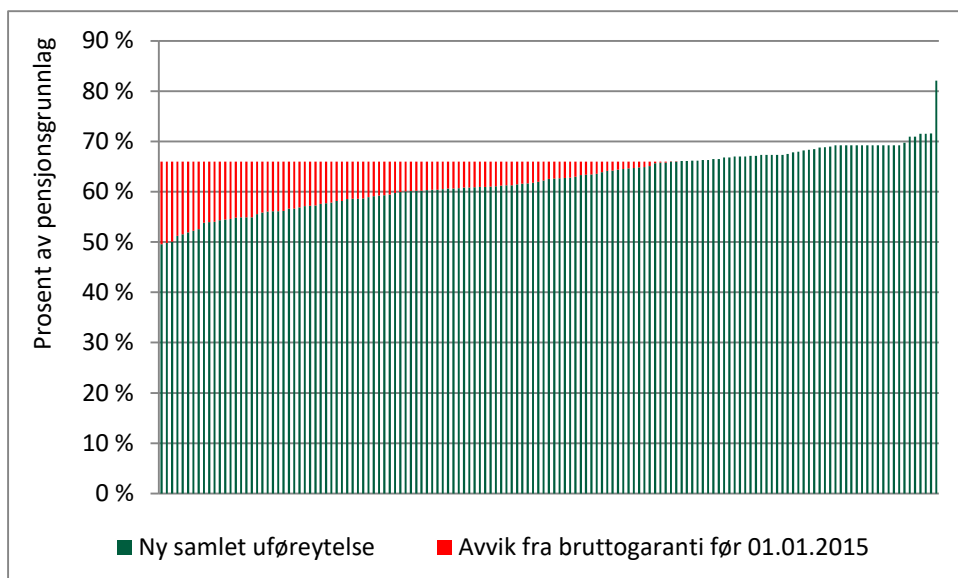
For å illustrere de mulige effektene av regelverksendringene har Actecan beregnet samlet pensjon for disse uførepensjonistene gitt at alle økte uføregraden til 100 prosent etter uførereformen. Det er antatt at alle har full opptjening i kommunal tjenstepensjon. Uføretrygden fra folketrygden er beregnet ut fra utbetalt inntekt som ufør. Det betyr for eksempel at en person som har en uføregrad på 40 prosent per 01.01.2015 antas å ha hatt en inntekt på 60 prosent av pensjonsgrunnlaget i full stilling.

Beregnet pensjon fra ny uførepensjonsordning i kommunal sektor og uføretrygd fra folketrygden er så sammenliknet med pensjonen pensjonistene ville fått dersom de hadde fått beholde bruttogarantien som gjaldt frem til 01.01.2015 (66 prosent av pensjonsgrunnlaget i full stilling). Det er ikke tatt hensyn til eventuelle samordningsfordeler som ville kommet i tillegg til bruttogarantien før 01.01.2015.

I Figur 9 viser de grønne søylene beregnet samlet uføreytelse fra folketrygden (ny uføretrygd) og kommunal tjenstepensjon (ny uførepensjonsordning) gitt at uføregraden har økt til 100 prosent for alle uføre. De røde søylene viser forskjellen på bruttogarantien som gjaldt før 01.01.2015 og ny samlet uføreytelse for uførepensjonistene som er beregnet å få lavere pensjon når pensjonen omregnes etter nye regler. Totalt 98 av 144 uførepensjonister er beregnet å få lavere samlet pensjon etter omregningen etter nye regler enn de ville fått med bruttogarantien på 66 prosent som gjaldt frem til 01.01.2015.

Gjennomsnittlig samlet pensjon fra folketrygd og kommunal tjenstepensjon for de som i denne beregningen får lavere pensjon enn bruttogarantien er 59 prosent.

Figur 9 Samlet uføreytelse fra folketrygd og offentlig tjenstepensjon etter omregning til nye regler



Kilde: Grunnlagsdata fra KLP for uføre per 01.01.2015 som ikke mottok en ytelse fra folketrygden, uføreytelser i figuren er beregnet av Actecan

Forutsetninger: Uføregrad øker til 100 % etter 01.01.2015, uføretrygd i folketrygden beregnet ut fra inntekt i deltidsstilling per 01.01.2015.

Det er flere forhold som påvirker om en delvis ufør får en samlet pensjon på under 66 prosent av pensjonsgrunnlaget før uførhet i offentlig tjenstepensjon. Personer med høye inntekter kommer i større grad enn personer med lave inntekter dårlig ut. Dette skyldes blant annet av flere med lav inntekt får minste årlige uføretrygd fra folketrygden fordi uføretrygden som beregnes ut fra deres egen lønn blir svært lav. Minsteytelsen er p.t. 2,48 G for enslige og 2,28 G for gifte og samboere.

Personer med lave uføregrader kommer videre gjennomgående bedre ut enn personer med uføregrader opp mot 50 prosent.

8.4 Reglene endret for delvis uføre per 01.01.2015

Arbeids- og sosialdepartementet kom i 2016 frem til at overgangsreglene som er beskrevet over slo urimelig ut for delvis uføre per 01.01.2015 som først etter denne datoen fikk innvilget en uføreytelse fra folketrygden. I et høringsbrev av 21.11.2016 skrev departementet blant annet:

«Etter departementets vurdering bør regelverket justeres for uføre som ble innvilget en delvis uførepensjon med bruttogaranti før 2015, og som senere får innvilget en ny folketrygdytelse. Det er etter departementets vurdering ikke rimelig at samlet ytelse i slike tilfeller blir redusert som følge av at folketrygdytelsen er beregnet utfra en periode der man da kombinerte en deltidsstilling med en gradert uførepensjon med bruttogaranti fra en offentlig tjenstepensjonsordning.

På denne bakgrunn foreslår departementet at det innføres regler i forskriften som sier at uføre som mottok en gradert uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon før 2015 i slike tilfeller skal få utbetalt et tillegg i tjenstepensjonen. Forslaget innebærer at tillegget fastsettes til differansen mellom 66 prosent av det pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen var beregnet etter og summen av faktisk folketrygdytelse og ny uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen. Tillegget justeres for tjenestetid i ordningen og uføregrad. Videre avkortes tillegget mot samtidig arbeidsinntekt på samme måte som uførepensjonen for øvrig. Personer som første gang får uførepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning etter 2014, og som dermed bare har mottatt ny uførepensjon, har ikke blitt innvilget en ytelse med noen bruttogaranti. Departementet presiserer at det foreslåtte tillegget forbeholdes personer som mottok en uførepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning før 2015.

Departementet foreslår at endringen gis virkning fra 1.1.2015. En forskriftsendring med virkning tilbake fra 1. januar 2015, vil innebære administrative merkostnader for leverandørene.»

Forslaget fikk bred støtte i høringsrunden, og ble senere fulgt opp med en endring i forskrift 3. juli 2014 nr. 949 om overgangsregler for uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning som er innvilget med virkningstidspunkt før 1. januar 2015.

9 Konsekvenser for nye uføre etter 01.01.2015 med særaldersgrense

9.1 Innledning

Uføre fra stillinger med særaldersgrense går over fra uføre- til alderspensjon i kommunal tjenstepensjon ved aldersgrensen for stillingen. De vil imidlertid fortsatt være uføretrygdet i folketrygden fram til 67 år.

Tjenstepensjonens alderspensjon er fremdeles en bruttopensjon og skal samordnes med folketrygdens uføretrygd. I etterkant av uførereformen viste det seg at mange uførepensjonister med særaldersgrense som hadde fått konvertert uførepensjonen 01.01.2015, det vil si at de fikk beholde en uførepensjon fra kommunal tjenstepensjon på samme nivå som tidligere, opplevde å få en betydelig reduksjon i ytelsen fra tjenstepensjonsordningen når de gikk over til alderspensjon. Grunnen til dette var at alderspensjonen skulle samordnes med den nye uføretrygden fra folketrygden på en annen måte enn uførepensjonen de ville mottatt fra folketrygden med gamle regler.

Arbeids- og sosialdepartementet vedtok derfor 01.12.2015 en forskrift som hadde som formål at ytelsen fra tjenstepensjonsordningen *ikke* skulle reduseres ved overgang fra uføre- til alderspensjon for denne gruppen. Den gjelder likevel ikke for alle. Se nærmere omtale i punkt 9.2.

Forskriften gjelder kun for særaldersgrensepensjonister som fikk konvertert uførepensjonen 01.01.2015. Det vil si at nye uførepensjonister etter uførereformen ikke er omfattet. Konsekvenser for denne gruppen er nærmere omtalt i punkt 9.3.

9.2 Forskrift om samordning for uførepensjonister med særaldersgrense som var uføre før 01.01.2015

Uførepensjonister som mottok uførepensjon fra kommunal tjenstepensjon ved utgangen av 2014, fikk pensjonen konvertert til nytt regelverk ved at nivået på uførepensjonen ble videreført med samme beløp som før 2015. Uføre som har særaldersgrense går over fra uførepensjon til alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen ved aldersgrensen. Uføretrygden fra folketrygden utbetales imidlertid helt til 67 år. Det vil for eksempel si at en uførepensjonist med 65 års aldersgrense går over fra uførepensjon til alderspensjon ved fylte 65 år. Fra 65 til 67 år mottar vedkommende så denne alderspensjonen i kombinasjon med uføretrygd fra folketrygden.

Alderspensjonen fra kommunal tjenstepensjon er fremdeles en bruttopensjonsordning, noe som blant annet betyr at den skal samordnes med ytelser fra folketrygden. Regelverket for samordning av alderspensjon fra kommunal tjenstepensjonsordning før 67 år med en uføreytelse fra folketrygden ble lagt om fra 2015 i forbindelse med uførereformen, slik at det nå skal gjøres samordningsfradrag for den nye uføretrygden.

Siden den nye uføretrygden gir en høyere ytelse (for å kompensere for høyere skatt) enn den gamle uførepensjonen fra folketrygden, blir også samordningsfradraget høyere. En

annen grunn til at samordningsfradraget ble høyere var at det ikke ble videreført såkalte samordningsfordeler ved samordning med den nye uføretrygden. Samordningsfordeler i samordning med gammel uførepensjon betød at deler av pensjonen ble holdt utenfor samordningen, og innebar dermed at uførepensjonistene gjennomgående fikk en høyere samlet pensjon fra tjenestepensjon og folketrygd enn det som fulgte av bruttogarantien.

Overgangen til uføretrygd i folketrygden og nye samordningsregler førte dermed til at det var mange som opplevde å få en betydelig nedgang i tjenestepensjonen når den konverterte uførepensjonen gikk over til alderspensjon ved særaldersgrensen.

Partene i offentlig sektor ble 19.11.2015 innkalt til møte av Arbeids- og sosialdepartementet. I møtet presenterte departementet et forslag om å endre regelverket som skulle bøte på disse uheldige konsekvensene. Forslaget innebar at samordningsfradraget i alderspensjonen fra aldersgrensen til 67 år skulle fastsettes etter reglene i samordningsloven gjaldt før uførereformen. Det vil si at uførepensjonistene ville få like mye utbetalt i alderspensjon fra aldersgrensen som de ville fått dersom ikke uførereglene hadde blitt endret. Partene støttet forslaget, og departementet fastsatte 01.12.2015 en forskrift med tilsvarende innhold som hadde tilbakevirkende kraft til 01.01.2015.

Bestemmelsene i forskriften ble imidlertid fastsatt som overgangsregler, og vil kun gjelde for uføre som 01.01.2015 hadde 10 år eller mindre igjen til aldersgrensen. Det vil for eksempel si at en uførepensjonist med aldersgrense 65 år som var yngre enn 55 år 01.01.2015 ikke omfattes av forskriften, dermed vil få samordnet alderspensjonen fra kommunal tjenestepensjon med ny uføretrygd etter nye regler.

I Arbeids- og sosialdepartementets høringsnotat skriver departementet blant annet at:

«Av de om lag 16 000 uføre med særaldersgrense som ble overført til nytt system 1. januar 2015, så var 78 prosent 54 år eller eldre.»

Det vil si at om lag 3 500 uførepensjonister i offentlige tjenestepensjonsordninger i kommunal og statlig sektor som mottok uførepensjon før uførereformen ikke vil få den gunstige samordningen av alderspensjon med uføretrygd før 67 år som følger av den aktuelle forskriften.

Departementet begrunnet behovet for å innføre samordningsreglene som en overgangsregel blant annet med at de yngste uførepensjonistene var 24 år, og dermed hadde over 40 år igjen til aldersgrensen. Dersom regelverket i den aktuelle forskriften ikke hadde blitt innført som en overgangsordning, ville blant annet pensjonsleverandørene måttet beholde systemer for særskilt beregning etter forskriften i svært lang tid.

9.3 Samordning for nye uførepensjonister med særaldersgrense etter 01.01.2015

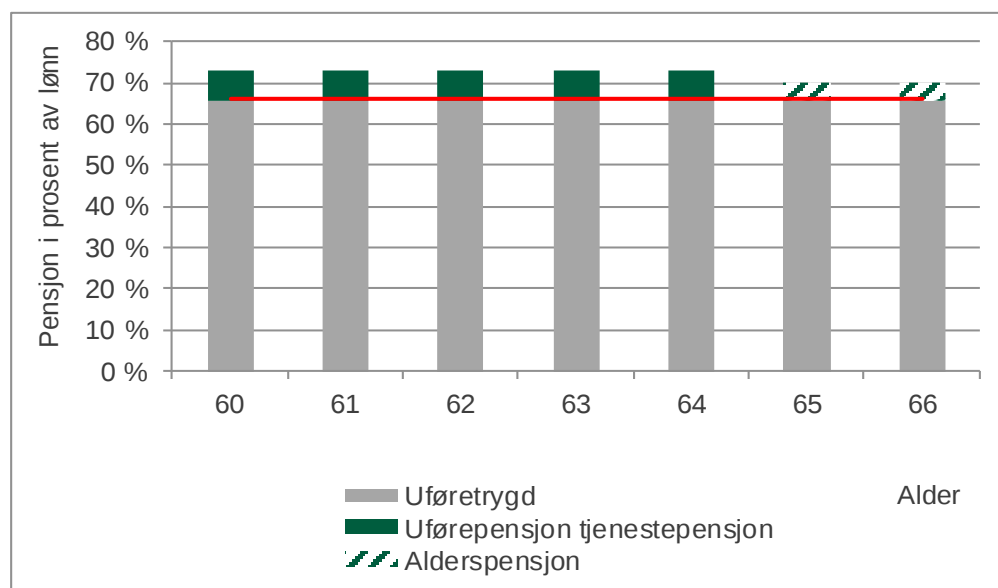
Nye uførepensjonister etter 01.01.2015 som har særaldersgrense omfattes ikke av forskriften som ble omtalt i punkt 9.2. Dermed skal deres alderspensjon fra kommunal tjenstepensjon samordnes med den nye uføretrygden fra aldersgrensen og til 67 år.

Ny uføretrygd gir en ytelse på 66 prosent av inntekt for inntekter opp til 6 G. Dette tilsvarer bruttogarantipensjonsnivået i alderspensjonsordningen i kommunal tjenstepensjon. Samordningsfradraget i alderspensjonen skal ved full uførhet være lik uføretrygden med fradrag av 0,25 G. En uførepensjonist med full opptjening og pensjonsgrunnlag inntil 6 G får dermed samordnet bort hele alderspensjonen bortsett fra 0,25 G.

Frem til aldersgrensen mottar uførepensjonisten uførepensjon fra kommunal tjenstepensjon i tillegg til uføretrygden fra folketrygden. Denne uførepensjonen beregnes etter uførereformen som et påslag til uføretrygden i folketrygden, hvilket blant annet vil si at den beregnes uavhengig av nivået på folketrygdens ytelser. Dermed blir samlet ytelsesnivå før aldersgrensen høyere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget for en person som mottar 100 prosent uførepensjon.

Fra aldersgrensen kan ytelsesnivået (før skatt) i mange tilfeller bli redusert siden det som beholdes av alderspensjonen etter samordning, 0,25 G, vil være mindre enn uførepensjonen som ble utbetalt frem til aldersgrensen. Figur 10 illustrerer hvordan ytelsesnivået kan endres for en person med pensjonsgrunnlag på 6 G.

Figur 10 Illustrasjon – overgang fra ny uførepensjon til alderspensjon for medlem med 65 års aldersgrense



Forutsetninger: Aldersgrense 65 år, pensjonsgrunnlag 6 G, 100 prosent ufør, full opptjening i tjenstepensjonsordningen, rød linje viser et pensjonsnivå på 66 prosent

Medlemmer med særaldersgrense som ikke blir uføre, men som står i stilling til aldersgrensen får til sammenlikning en alderspensjon på 66 prosent av lønn ved aldersgrensen. Dette tilsvarer den røde linjen i Figur 10. Denne alderspensjonen skal imidlertid beskattes etter andre regler enn uføretrygden fra folketrygden. Det er dermed ikke gitt at medlemmet som står i stilling til aldersgrensen får en lavere *utbetalt* ytelse enn medlemmet som blir ufør.

Medlemmer med *ordinær aldersgrense*, 70 år, som er uføre, vil få uførepensjon fra den kommunale tjenstepensjonsordningen til de går over til alderspensjon ved 67 år. De vil dermed kunne få en høyere ytelse de siste årene før 67 år enn medlemmer med særaldersgrense.

Actecan har innhentet statistikk fra KLP som viser hvor mange av de nye uførepensjonistene etter 01.01.2015 med særaldersgrense som også har rukket å gå over til alderspensjon. Tabell 8 viser at totalt ved innhenting av data i mai 2017, var det totalt 45 nye uførepensjonister etter 01.01.2015 med særaldersgrense som hadde gått over til alderspensjon. Av disse hadde 29 utbetalingsgrad lik pensjonsgrad. Så godt som alle disse, 28 personer, fikk ytelsen fra KLP redusert ved overgangen til alderspensjon og samordning av denne med den nye uføretrygden i folketrygden.

Tabell 8 Nye uføre etter 01.01.2015 med særaldersgrense som har gått over til alderspensjon

	Kvinner	Menn	Alle
Nye uførepensjonister etter 01.01.2015 med særaldersgrense	3723	215	3938
Herav personer som også har gått over til alderspensjon	44 (28)	1	45 (29)
Herav pensjonister som har gått over til alderspensjon og har fått reduksjon i ytelsen fra KLP etter overgangen fra uførepensjon til alderspensjon	27	1	28

Kilde: KLP – tall for fellesordningen for kommuner og bedrifter og sykepleierordningen

Forutsetninger: Tall i parentes er pensjonister med 100 prosent uføregrad og 100 prosent utbetalingsgrad fra uførepensjonsordningen. Kun disse er tatt med i sammenligningen av utbetalt beløp ved overgang fra uføreytelse til alderspensjonsytelse

Tabell 9 viser hvor mye ytelsen fra KLP ble redusert i kroner for de 28 personene med særaldersgrense som har gått fra uføre- til alderspensjon etter 01.01.2015 og har fått redusert ytelse. Tabellen viser at ytelsen har blitt redusert med minimum 1 000 kroner.

Tabell 9 Reduksjon i ytelse fra KLP i kroner for uføre med særaldersgrense som har gått over fra uføre- til alderspensjon etter 01.01.2015

<i>Reduksjon i kroner</i>	<i>Antall uføre</i>
Mindre enn 1 000 kroner	0
Mellom 1 000 og 5 000 kroner	3
Mellom 5 000 og 10 000 kroner	4
Mellom 10 000 og 20 000 kroner	4
Mellom 20 000 og 30 000 kroner	5
Mellom 30 000 og 50 000 kroner	3

Kilde: KLP – tall for fellesordningen for kommuner og bedrifter og sykepleierordningen

Forutsetninger: Kun pensjonister med 100 prosent uføregrad og 100 prosent utbetalingsgrad fra uførepensjonsordningen.

Tabell 10 viser videre hvor stor reduksjonen i ytelse ved overgangen til alderspensjon var målt i prosent av uførepensjonen de mottok frem til aldersgrensen. Som det fremgår av tabellen fikk hele 17 av 28 redusert ytelsen fra KLP med mellom 75 og 100 prosent.

Tabell 10 Reduksjon i ytelse fra KLP for uføre med særaldersgrense som har gått over fra uføre- til alderspensjon etter 01.01.2015

<i>Reduksjon i prosent av uførepensjonen de mottok</i>	<i>Antall uføre</i>
Mindre enn 10 %	0
Mellom 10 og 25 %	3
Mellom 25 og 50 %	3
Mellom 50 og 75 %	5
Mellom 75 og 100 %	17

Kilde: KLP – tall for fellesordningen for kommuner og bedrifter og sykepleierordningen

Forutsetninger: Kun pensjonister med 100 prosent uføregrad og 100 prosent utbetalingsgrad fra uførepensjonsordningen.

9.4 Nærmere om hvorvidt særskilte samordningsfordeler i gammelt regelverk skal videreføres

I forbindelse med kartleggingen av konsekvenser av ny uførepensjon Actecan gjennomførte på oppdrag fra Pensjonskontoret høsten 2015, ble det blant annet vurdert hvordan enkelte spesifikke elementer i de nye reglene for samordning av ny uføretrygd og alderspensjon fra kommunal tjenstepensjonsordning fra en særaldersgrense skal forstås. Se notatet «Kartlegging av konsekvenser av ny uførepensjon fra 01.01.2015 - tilleggsoppdrag» datert 24.11.2015.

Bakgrunnen var at det var blitt stilt spørsmål ved hvordan de nye reglene var å forstå for personer som:

1. Har hatt pensjongsgivende inntekt i folketrygden som ikke er pensjongsgivende i tjenstepensjonsordningen
2. Arbeidet deltid før de ble uføre

I det gamle samordningsregelverket som gjaldt frem til 01.01.2015 for samordning av den gamle uførepensjonen fra folketrygden med alderspensjon fra særaldersgrense, oppsto det i slike tilfeller visse samordningsfordeler. Det ble stilt spørsmål ved om ikke disse fordelene skulle videreføres.

Actecan konkluderte i kartleggingen høsten 2015 med at det ut fra lovteksten og lovforarbeidene ikke er mulig å gi en entydig konklusjon med hensyn til hvorvidt de aktuelle samordningsfordelene skal videreføres eller ikke.

KLP i 2015 tilbakemelding om at de aktuelle samordningsfordelene i det gamle samordningsreglene etter deres oppfatning *ikke* skal videreføres.

I forbindelse med arbeidet med denne rapporten, har Actecan vært i kontakt med Statens pensjonskasse for å avklare hvordan de tolker de aktuelle samordningsreglene. Tilbakemeldingen er at Statens pensjonskasse legger til grunn samme forståelse av regelverket som KLP. Det vil at de mener at de aktuelle samordningsfordelene ikke skal videreføres for nye tilfeller.

10 Eventuelle utilsiktede, urimelige, uhensiktsmessige, eller andre effekter av de nye reglene som har dukket opp det siste året

Det har etter at den nye uførepensjonsordningen i offentlig sektor ble vedtatt blitt fastsatt en rekke forskrifter som dels tar sikte på å presisere hvordan de nye bestemmelsene i lov om Statens pensjonskasse (regelverket i kommunal sektor følger disse reglene) skal forstås, og dels for å rette opp utilsiktede/urimelige konsekvenser av lovverket. Som omtalt tidligere i rapporten har Arbeids- og sosialdepartementet senest i april 2017 fastsatt endringer i forskriften om overgangsregler for uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning som er innvilget med virkningstidspunkt før 1. januar 2015.

Det samlede regelverket for beregning av uføreytelser til offentlig ansatte har blitt komplekst etter uførereformen, blant annet fordi uførepensjonistene kan ha veldig mange ulike kombinasjoner av pensjons- og trygdeytelser fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen, samtidig som disse kan bli endret enten på grunn av en endring i uføregraden eller annet.

Actecan har undersøkt med KLP om de har registrert noen nye utilsiktede, urimelige, uhensiktsmessige, eller andre effekter av de nye reglene som ikke har blitt fulgt opp av departementet.

10.1 Tilpasning til 20 %-regelen

KLP har gitt tilbakemelding om at det kan se ut til at arbeidsgivere/søkere tilpasser seg den nye nedre grensen for uføregrad som gir rett til uførepensjon på 20 prosent dersom KLP gir avslag på søknaden på grunn av at uføregraden er under 20 prosent. KLP skriver at de i slike tilfeller av og til opplever at det da kommer en ny uføresøknad der inntektsopplysningene er tilpasset slik at uføregraden blir over 20 prosent. I slike saker legger KLP til grunn de nye inntektsopplysningene fra arbeidsgiver, og innvilger pensjon på bakgrunn av de nye opplysningene.

10.2 Inntektsgrense og karriereutvikling

Uførepensjonen skal avkortes dersom uførepensjonisten har en inntekt som overstiger en inntektsgrense som fastsettes når uførepensjonen innvilges. Denne inntektsgrensen reguleres deretter som hovedregel i takt med senere reguleringer av grunnbeløpet i folketrygden. I henhold til «Forskrift om reduksjon av uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning på grunn av inntekt og om etteroppgjør», som også er gjort gjeldende for kommunal tjenstepensjon, kan en uførepensjonist med delvis uførepensjon få fastsatt en ny inntektsgrense dersom vedkommende har hatt en *«varig inntektsøkning i medlemspliktig stilling som er høyere enn reguleringen av grunnbeløpet uten at stillingsprosenten er økt»*.

Uførepensjonisten må selv melde fra om at vedkommende har hatt slik lønnsutvikling, og det gjelder visse frister for når kravet om endret inntektsgrense må være fastsatt.

KLP påpeker at det er varierende kunnskap om inntekt og betydningen denne har for uførepensjon blant uførepensjonistene. De mener videre at et system som legger opp til at det er pensjonisten selv som skal melde fra om karriereutvikling vil favorisere uførepensjonister som har stor evne til å sette seg inn i et omfattende regelverk.

KLP skriver videre at de har kontaktet departementet for nærmere informasjon om hvordan den omtalte forskriften skal med hensyn til hvordan inntektsgrensen i aktuelle tilfeller skal økes.

Arbeids- og sosialdepartementet ba i brev av 16.06.2017 til Finans Norge, Gabler AS, Oslo Pensjonsforsikring AS og Pensjonskasseforeningen om tilbakemeldinger knyttet til et forslag til endringer i den nevnte forskriften. Fristen for å gi tilbakemeldinger var 11.08.2017. I brevet viser departementet til at KLP og SPK har kommet med et felles innspill om utfordringer knyttet til å praktisere bestemmelsen om endring av inntektsgrensen for delvis uføre som har fått en varig inntektsøkning i reststillingen.

Departementet foreslår i brevet enkelte justeringer i forskriften § 3b «Endring av inntektsgrensen og samlet inntekt før uførhet», og skriver at de har kommet frem til forslaget «i samråd med» KLP og SPK. Forslaget innebærer blant annet at inntektsgrensen skal økes i samme grad som samlet inntekt før uførhet, men at det kun er den delen av beløpene som knytter seg til inntekt fra medlemspliktig stilling som skal justeres. Det vil si at inntekt fra andre arbeidsgivere mv. som inngår ikke skal justeres.

Departementet foreslår for øvrig ikke noen endring i bestemmelsen om at det er uførepensjonisten selv som må melde fra om slik varig inntektsøkning.

11 Uføre med oppsatt pensjonsrett

11.1 Innledning

Personer som slutter i offentlig sektor før de har tatt ut pensjon får med seg en såkalt oppsatt pensjonsrett. Dette er en rettighet til en fremtidig uføre-, ektefelle-, barne- og alderspensjon.

Størrelsen på den oppsatte pensjonsretten avhenger av opptjeningsstid i offentlig sektor, gjennomsnittlig stillingsandel, lønnen på fratredelsestidspunktet (pensjonsgrunnlaget) og alder ved første innmelding i offentlig tjenstepensjonsordning. Pensjonsgrunnlaget reguleres etter fratreden i takt med veksten i folketrygdens grunnbeløp. Det kreves minst tre års opptjening for å få rett til oppsatt offentlig tjenstepensjon.

Også oppsatt pensjon er omfattet av overføringsavtalen, hvilket innebærer at all opptjening i offentlig sektor skal ses i sammenheng ved beregning av pensjonen. Tidligere medlemmer av offentlige tjenstepensjonsordninger som blir uføre, får dermed utbetalt all opptjent offentlig uførepensjon fra den siste offentlige tjenstepensjonsordningen de var omfattet av.

I dette kapitlet beskrives hvordan oppsatt uførepensjon fra kommunal sektor etter uførepensjonsreformen kan føre til avkortning for personer som mottar slik pensjon i kombinasjon med uførepensjon fra en privat tjenstepensjonsordning. Videre redegjøres det for at oppsatt uførepensjon kun utbetales til personer som har fått innvilget uføretrygd fra folketrygden.

11.2 Samordning av privat uførepensjon og oppsatt offentlig tjenstepensjon

I privat sektor ble det fra 01.01.2016 innført en ny uførepensjonsordning, som i store trekk er lik den nye ordningen i offentlig sektor. Ordningen i privat sektor skiller seg imidlertid fra den offentlige uførepensjonsordningen på enkelte områder:

- Den er normalt en ren risikodekning. Det vil si at pensjonen ikke avhenger av tjenestetid, og at personer som slutter normalt sett ikke får med seg en pensjonsrettighet. At pensjonen ikke avhenger av tjenestetid vil si at det utbetales full pensjon til alle som blir uføre uavhengig av hvor gamle de var da de ble ansatt og hvor lenge de har vært ansatt.
- For personer som får uførepensjon fra andre tjenstepensjonsordninger skal samlet pensjon ikke overstige det maksimale pensjonsnivået i bedriftens pensjonsordning. Dette innebærer at for personer som får uførepensjon fra en oppsatt offentlig tjenstepensjon og/eller fra en opptjent rettighet (fripolise) fra den gamle private uførepensjonsordningen, skal pensjonen fra den nye uførepensjonen *samordnes*.

Det siste punktet over innebærer at tidligere ansatte i kommunal sektor som blir uføre etter overgang til private arbeidsgivere som har uførepensjon i en privat tjenstepensjonsordning, kan oppleve at den kommunale oppsatte uførepensjonen går til fradrag i uførepensjonen fra ny arbeidsgivers uførepensjonsordning.

Før 2015 ble ikke uførepensjon fra offentlige og private tjenstepensjonsordninger sett i sammenheng på denne måten. En person som ble ufør mens vedkommende jobbet i en privat bedrift med uførepensjonsdekning i tjenstepensjonsordningen, og samtidig fikk utbetalt uførepensjon fra en oppsatt offentlig tjenstepensjon, fikk beholde både uførepensjonen fra den private tjenstepensjonsordningen og den oppsatte offentlige uførepensjonen uten noen form for samordning av de to ytelsene.

Det er i henhold til de nye reglene i privat sektor mulig å etablere en uførepensjonsordning i en privat tjenstepensjonsordning med såkalt fripoliseopptjening, det vil si at ansatte som slutter får med seg en rett til fremtidig uførepensjon basert på opptjeningstiden i pensjonsordningen. Slike ordninger er imidlertid svært uvanlige. Dersom en person skulle få med seg en fripolise fra en slik ordning, skal også denne fripolisen samordnes med eventuell uførepensjon fra offentlig sektor.

11.3 Oppsatt uførepensjon utbetales kun ved samtidig uføretrygd

Personer som har oppsatt uførepensjon får kun uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen dersom de får innvilget uføretrygd fra folketrygden. Det vil si at den oppsatte pensjonsretten ikke kommer til utbetaling dersom de har lavere uføregrad enn det som gir rett til en ytelse fra folketrygden. Det er med andre ord vanskeligere å få uførepensjon for denne gruppen enn for de som står i stilling i kommunal sektor på uføretidspunktet.

Det utbetales heller ikke oppsatt uførepensjon til personer som kun mottar arbeidsavklaringspenger. Også på dette området er altså kravene strengere enn for medlemmer som står i stilling på uføretidspunktet.